

UNESCO
Felsefe ve İnsan
Hakları Kürsüsü

İNSAN HAKLARI ARAŞTIRMA ve UYGULAMA MERKEZİ ve UNESCO FELSEFE ve İNSAN HAKLARI KÜRSÜSÜ BÜLTENİ

Eylül 2021/ Sayı: 9

Okurlara

Bültenimizin bu sayısında da gündemimizi meşgul eden konu COVID-19. Salgın, hepimizi dijital dönüşümün içinde olmaya mecbur etti. Yanda yer verdiğimiz Poysdorf Bildirgesi, dijitalleşmenin sağladığı olanaklar yanında, yol açtığı tehlikelere de dikkat çekiyor.

COVID-19 bütün dünyada can almaya devam ederken, aralıksız süren çatışmalar ve savaşlar da çeşitli hak ihlallerine yol açıyor. Dr. Murat Başer “İnsancıl Hukukun Günümüzdeki Savaşlarda İşlevsiz Kalması Sorunu” başlıklı yazısında, insancıl hukukun günümüzde hâlâ neden etkili olamadığı sorusuna cevap arıyor.

COVID-19 salgını nedeniyle, 2020 eğitim-öğretim bahar döneminden 2021 bahar dönemi sonuna kadar eğitim “online” yapıldı. 6 Eylül 2021 tarihinden itibaren ise yüz yüze eğitime geçilecek. Doç. Dr. Mustafa Günay, “Eğitimin Geleceği Hakkında Bazı Düşünceler” başlıklı yazısında, eğitimin ne olduğunu ve olması gerektiğini yeniden tartışmak gerektiğine vurgu yapıyor.

Arş. Gör. Hasan Basri Çifci, “Devlet Garantilerinde Kuşaklararası Adaletsizliğin Anlamı” başlıklı yazısında, devlet garantilerinde kuşaklararası adaletsizliğe insan haklarıyla ilgisinde nasıl bakılabileceğini tartışıyor.

Bu sayımızdaki söyleşi, Maltepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Aziz Ahmad Hamidi ile yapıldı. Hamidi, tıp eğitimi sırasında verilen etik dersinin ve meslek etik ilkelerinin, insan haklarıyla ilgili sorunları çözmede, tek başına yeterli olmadığına dikkat çekiyor ve bazı önerilerde bulunuyor.

İlgiyle okuyacağımızı umuyoruz.

***

POYSDORF BİLDİRGESİ Dijital Hümanizm: Dijital Değişim Sırasında Yurttaşlar için bir Pusula

Sınır teknolojileri bütün dünyada birçok küresel sorunun çözüm öğeleri olarak memnuniyetle karşılanırken, teknolojinin özel yaşamımıza, ifade özgürlüğümüze ve demokratik kuruluşlarımıza yapabileceği etkilerin de farkında olmamız gerekiyor.

Yeni çıkan teknolojilere ilişkin kaygılar, şimdi günümüzün siyasal tartışmalarını şekillendiriyor: artan otomatikleşme, çok geçmeden, yaptığımız işlerin büyük bir kısmını gereksiz kılabilir. Dijitalleşmeden yararlananlar ile dijitalleşmeden dolayı bir kenara itilmiş hissedenler arasındaki uçurum gitgide büyüyor. Ağlaşmış platform ekonomisinde özel yaşamımız artık güvende görünmüyor.

Toplumsal yaşamımız gitgide sanal mekânda yer alıyor, böylece de yeni bağımlılıklar yaratıyor ve bizleri, katılan yurttaşlardan uysal tüketicilere dönüştürüyor. Demokratik kuruluşlarımızın, filtre baloncukları ve yankı odaları tarafından kökü kazınıyor. Yüz tanıma ve verilere gayrimeşru ulaşma, otoriter diktatörlüklerin elinde çıkarlar sağlıyor.

Kritik altyapımız siber saldırılara açıktır, bu da karşı koyma gücüne daha çok önem vermeyi ve siber güvenliği geliştirmeyi gerektiriyor. Dijitalleşme öyle bir noktaya varmış görünüyor ki, insan olmanın ne demek olduğuna ilişkin anlayışımızın sorgulanmasına yol açıyor.

Dijital hümanizm, yurttaşların teknolojinin zararlarına ilişkin korkularına bir cevaptır.

(Devamı 11. sayfada)

İNSANCIL HUKUKUN GÜNÜMÜZDEKİ SAVAŞLARDA İŞLEVSİZ KALMASI SORUNU

Dr. Murat Başer

Doğası gereği insanlığın vahşi bir durumu olarak kabul edilen savaş (silahlı çatışmalar), her yönüyle insan haklarının talep ettiği koşulların ortadan kaldırıldığı ve en temel hakların bile yok sayıldığı bir ortamı ifade eder.

İnsanlığın, tarih boyunca bu durumdan korunabilme için bulabildiği yöntem ise, hiç değilse bunu bazı kurallarla sınırlandırmaktır. Bugün insancıl hukuk¹ diye adlandırılan bu kurallar, savaş durumunda masum insanların ve bir şekilde çatışmanın dışında kalmış herkesin korunması amacını taşımaktadır. Bu amaç, insan hakları düşüncesinin de temelini oluşturmaktadır.²

Ne var ki, bugün uluslararası hukukun en temel ve en bağlayıcı kuralları olarak kabul edilen insancıl hukuk, istenen korumayı sağlayamadığı gibi, Ruanda ve Yugoslavya'da yaşanan ve soykırıma kadar giden eylemleri, bir kısmı halen devam eden Afganistan, Irak, Kongo, Yemen, Suriye, Filistin, Somali, Sudan, Sri-Lanka'da yaşanmış/yaşanan insan hakları ihlallerini önlemekte, maalesef yetersiz kalmaktadır.

Halen devam etmekte olan Yemen iç savaşında, bugüne kadar yaklaşık 100 bin insanın öldüğü, 4 milyon insanın yerinden edildiği, 24 milyon insanın ise yardıma muhtaç bir şekilde yaşamaya (8 milyonu açlıktan ölme riski ile karşı karşıyadır) devam ettiği kayıtlara geçmiş durumdadır.³ On yıldır süren Suriye iç savaşında, nüfusun yarısı göçe maruz bırakılmıştır.⁴ Sadece 2013 yılında Suriye devleti tarafından Doğu Guta'da kullanılan sarin gazlı roket saldırısı, birçok sivilin yaralanmasına, sakat kalmasına ve ölmesine neden olmuştur.⁵ Tam olarak statüsü bile ortaya konulamayan, ancak kendini 2014 yılında devlet olarak ilân eden IŞİD'in (Irak Şam İslam Devleti) Kuzey Irak'taki Yezidi nüfusa yönelik uygulamaları, BM ve ABD Kongresi tarafından soykırım (10 bin erkek toplu olarak katledilmiş, 6 bin Yezidi kadın toplama kampı şeklindeki yerlerde zorla tutulup

IŞİD savaşçılarını seks kölesi olarak satılarak tecavüz ve kötü muameleye maruz bırakılmıştır) olarak tanımlanmıştır.⁶

İnsancıl hukukun ağır ihlallerinin bu somut örnekleri bile, insancıl hukukun günümüzde hâlâ neden etkili olamadığı sorusuyla bizleri karşı karşıya bırakmaktadır. Bunun temel nedenlerine bakacak olursak, bazı yapısal sorunların ön plana çıktığı görülmektedir.

Öncelikli olarak insancıl hukuk, uluslararası hukukun bir ürünüdür. Devletlerin onaylaması ile işlerlik kazanır. Çünkü ortada birbirine denk, eşit olarak kabul edilen devletlerin oluşturduğu bir hukuk metni vardır. Her devlet eşit ve egemen olduğu için de hiçbiri bir diğerini bu hukuku uygulaması için zorlayamaz. Zorlaması da istenmez. Bu yüzden de devletler, kendi aralarında oluşturdukları hukuk belgelerinde zorlayıcı bir mekanizma oluşturmamışlardır. Nitekim bu durum, insancıl hukuk için de geçerli olup, uygulanması devletlerin sorumluluğuna bırakılmıştır. Devlet ise kendisi için uygun olduğu durumlarda bu hukuka uymakta, istemediği zaman ise uymak zorunda hissetmemektedir. Nitekim günümüzde güçlü devletler, asimetrik ve terör unsurları ile mücadelede, bu unsurların kuralları tanımadığından dolayı kuralsız bir savaş sürdürülmesi gerektiğini dile getirerek, insancıl hukuktan doğan yükümlülüklerini yerine getirmemektedirler. Hürriyetinden keyfi olarak yoksun bırakmalar (Afganistan ve Irak), toplama kamplarını hatırlatan merkezler, bu mücadelede hürriyetinden yoksun bırakılanların yargı yolunun kapalı tutulması (Guantanamo), insancıl hukukun en temel prensiplerinin bile güçlü devletler tarafından nasıl göz ardı edilebildiğini bize göstermektedir. Devlet otoritesi ve yönetimini sağlayamayan güçsüz (çökmüş) devletlerde durum ise daha vahimdir. Çünkü ortada insancıl hukuktan kaynaklı yükümlülükleri yerine getirecek bir yönetim, otorite yoktur. Güç ve yönetim, meşruluğu tanınmayan devlet dışı aktörlerin (IŞİD, Boko-Haram,

¹ Cenevre Sözleşmeleri, İkinci Dünya Savaşı sonrası hazırlanan dört ana Sözleşme ve 1977 yılında iç çatışmaları düzenleyen iki Protokolden oluşan, yaklaşık 600 maddelik bir kurallar bütünüdür.

² Başer, Murat (2012), Günümüzde İnsancıl Hukuk ve İnsan Haklarının Korunması Sorunu, Doktora Tezi, s. 209.

³ <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/war-yemen> 17.04.2021 tarihinde alıntılanmıştır.

⁴ <https://undocs.org/A/HRC/46/54> 19.04.2021 s. 6 tarihinde alıntılanmıştır.

⁵ <https://undocs.org/A/HRC/46/54> 19.04.2021 s. 4 tarihinde alıntılanmıştır.

⁶ <https://www.nytimes.com/2021/03/12/world/middleeast/yazidi-isis-slaves-children.html> 20.04.2021 tarihinde alıntılanmıştır.

El Şebab vb.) elindedir. Bu aktörler ise insancıl hukukun, sözleşme tarafı olmadıklarından ya da olmak istemediklerinden, insancıl hukuku uygulayıp uygulamama konusunda kendilerini sorumlu tutmamaktadırlar. Kısaca insancıl hukuk her uluslararası sözleşme gibi eksik ve zayıftır.

Diğer bir yapısal sorun da, uluslar üstü yapının gereken erke sahip olamamalarıdır. İnsancıl hukukun zorlayıcı ve sorgulayıcı mekanizmalarının olmaması, Yugoslavya ve Ruanda'da yaşanan soykırımı soruşturmak ve suçluları cezalandırmak için Nürnberg ve Tokyo'da olduğu gibi uluslararası ceza mahkemeleri kurulmasına neden olmuştur. Bu mahkemeler yaşananların, insancıl hukukun ağır ihlallerinin karşılıksız kalmaya çağının gösterilmesi bakımından çok önemli bir aşamadır. Ancak bu mahkemelerin geçici yapısı, sadece belli yer, zaman ve durumları soruşturmak için oluşturulmaları ve aşırı maliyetleri, insancıl hukuk tarafından ihtiyaç duyulan mekanizmayı oluşturamamıştır. Bu boşluğu doldurmak için, 2002 yılında Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) kurulmuştur. Mahkeme daimî, zorlayıcı bir mekanizma olarak insancıl hukukun ağır ihlallerinin soruşturulması bakımından çok önemlidir. Geçen yirmi yılda savaş suçlarının soruşturulması bakımından önemli aşamalar kaydetmiştir. Buna rağmen UCM'nin statüsünden kaynaklı sorunlar, BM Güvenlik Konseyinin mahkeme üzerindeki vesayet durumu ve veto yetkisine sahip ülkelerin mahkemenin yetkisini henüz tanımamış olmaları, mahkemenin önündeki büyük engeller olarak görülmektedir.

Bir diğer yapısal sorun ise insancıl hukukun üzerinde şekillendiği savaşın yapısının değişmesidir. İkinci Dünya Savaşında yaşanan vahşilikler esas alınarak hazırlanan insancıl hukuk, savaşın tarafı olarak devletleri esas almıştır. Fakat bu dönemden sonraki savaşlar devletlerden ziyade belli yapıdaki silahlı güçler arasında cereyan etmeye başlamıştır. Bu boşluğu, 1977 yılında hazırlanan I ve II Protokoller doldurmaya çalışmış olsa da, soğuk savaşın sonlanmasıyla birlikte savaşın yapısı ve tarafları da yeniden değişmeye ve evrilmeye başlamıştır. Günümüzde yaşanan silahlı çatışmalar, devletler arasında ya da insancıl hukuk tarafından kabul gören taraflarla devletler arasında değil, devlet dışı aktörler, terör örgütleri, çıkar grupları suç örgütleri ya da korsanlar, paramiliter yapılar

ile özel güvenlik şirketleri ve devletler tarafından desteklenen konvansiyonel silahlı güçlerin karşılıklı olarak iki veya daha fazlası arasında yaşanan "hibrid" yapıdaki savaşlara dönüşmüş bulunmaktadır.

İnsancıl hukukun her dönemde işlevsiz kalmasının en önemli nedeni ise, savaşlarda belirlenen sınırların dışına çıkan eylem(ler)in sorumlusu olan kişilerdir. Kısaca, her türden silahlı çatışmadaki çatışanlar ile amirleridir. Çünkü her türden silahlı çatışmada, çatışanlar ile amirleri tek tek insanlardır. İnsancıl hukuk, çatışanlar arasındaki öldürmeyi ya da yaralamayı kabul eder. Ancak ölmesi, yaralanması veya çatışamayacak duruma düşmesi durumunda çatışanın korunmasını esas alır ki sivil her hâlükârda bu kapsamın dışında tutulur. Nitekim Cenevre Sözleşmelerinin iç silahlı çatışmalar için düzenlenmiş ortak 3. maddesinde (insancıl hukukun çelik çekirdeği olarak bilinir), "silahlarını bırakmış olan ve hastalanma, yaralanma, alıkonulma veya diğer herhangi bir nedenle savaş dışı kalmış kişiler ayırım gözetmeksizin insanca muamele görecektir" denilmektedir. Her ne kadar sözleşme taraflar bunu kabul etse de, uygulanması silahlı çatışmanın içinde bulunan silahlı kişinin/amirin vicdanına, insanın değerini, öncelikle de kendi değerini korumak istemesine kalmış gözükmektedir. Günümüze kadar yaşananlar, bu konuda çok yol kat etmemiz gerektiğini bize göstermektedir.

Sonuç olarak, insancıl hukukun günümüzde yaşanan silahlı çatışmalarda işlevsiz kalmasının ana nedenleri, özetle siyasî ve etik temelli olmasıdır. Siyasî yönden çözümü için, insancıl hukukun uygulanmasını sağlayacak ve uyulmaması durumunda tek elden yaptırım uygulayabilecek bir organın bulunmasını zorunlu kılmaktadır. Bu yönde Birleşmiş Milletlere önemli görevler düşmektedir. Ayrıca UCM'nin yetki ve sorumluluğunun, dünyanın değişik merkezlerinde alt savcılıkların ve soruşturma mekanizmalarının kurularak, artırılması gerekmektedir. Etik yönden çözümü içinse, eğitim burada anahtar kelimedir.⁷ Bu amaçla, insanı öteki olarak değil de bir insan olarak görebilecek ve sahip olduğu değeri karşılaştığı her durumda koruyabilecek bir anlayışa sahip, insan hakları temelli bir insancıl hukuk eğitimine ihtiyaç vardır.⁸

⁷Kalshoven, Frits (2007), *Reflections on the Law of War*, C. Greenwood&T. L. H. McCormack (Ed.), "Will International Humanitarian Law Protect Tomorrow's War Victims" (s. 730), Leiden-Boston: Martinus Nijhoff Publishers.

⁸Başer, Murat (2012), *Günümüzde İnsancıl Hukuk ve İnsan Haklarının Korunması Sorunu*, Doktora Tezi, s. 209.

EĞİTİMİN GELECEĞİ HAKKINDA BAZI DÜŞÜNCELER

Doç. Dr. Mustafa Günay*

COVID-19 salgını nedeniyle, eğitim-öğretim etkinlikleri 2020 bahar döneminden 2021 bahar dönemi sonuna kadar uzaktan (online) yapıldı. Eğitim ve öğretimin daha çok televizyon, internet ortamı vb. araçlarla sürdürüldüğü bu süreçte çeşitli sıkıntılar ve sorunlar da yaşandı ve yaşanmaya devam ediyor. Salgın nedeniyle geçici olarak başvurulmuş uzaktan öğretimin, giderek, fırsattan istifade edercesine kalıcı ve sürekli hale getirilmek istendiğine yönelik işaretler de var. Bu konuda MEB ve YÖK'ten yapılan bazı açıklamalar eğitimin geleceğine ve geleceğin eğitimine yönelik olarak birçok kuşku ve sorular uyandırmaktadır.

YÖK'ün *Küresel Salgında Yeni Normalleşme Süreci-2020*¹ başlıklı kitapçığında şöyle denilmekte: “salgın süreçlerinden bağımsız olarak örgün eğitimde yüz yüze programdaki derslerin %40'a kadarının uzaktan öğretilmesiyle verilmesine dair karar alınmıştır: Yükseköğretim kurumlarının yetkili kurulları tarafından verilecek kararlar, programda yer alan mezuniyet için alınması gereken toplam AKTS kredisinin ya da öğrencinin alması gereken toplam ders sayısının %40'ına kadar uzaktan öğretilmesiyle verilebilir.” (s. 8)

Uzaktan öğretimin ağırlığının giderek artırılmasının gerçek nedenleri, gerekçeleri ve amaçları nelerdir? MEB'in ve YÖK'ün belli bir ölçüde dile getirdikleri niyetlerin ve planların ardındaki sosyal, ekonomik ve politik gerekçeler nelerdir? Bu ve benzer soruların eğitimle ilgili herkes tarafından sorulması ve cevabının aranması büyük önem taşımaktadır.

Bilindiği gibi bazı üniversitelerin açık ve uzaktan eğitim fakülteleri ve programları faaliyetini sürdürmektedir –Anadolu Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesi başta olmak üzere. Ayrıca örgün eğitimin ve öğretimin sürdürüldüğü eğitim kurumlarında, üniversitelerde çoğu paralı olan e-programlar da zaten mevcuttur. Öyleyse neden doğrudan, yüzyüze eğitimden vazgeçip uzaktan eğitime bir yöneliş düşüncesi gündeme getirilmektedir? Bu yöneliş durumu hem bizde hem de dünyada görülmektedir. Öğretimin dijitalize edilmesi dönemindeyiz. Eğitim ve öğretimde teknolojiye yararlanma ile eğitimi-öğretimi dijital alana taşıma/aktarma aynı şey değildir. Hayatın birçok alanında dijital ortamın yeri, etkisi ve işlevi giderek artmaktadır. Dijital dünya gerçek dünyamızı ve hayatımızı da kuşatmakta ve aradaki sınırları da ayırmlar belirsizleşmekte ve ortadan kalkmaktadır. Bu du-

rum ise hiç şüphesiz birçok kolaylık ve yararlarla birlikte bazı tehlikeleri, tehditleri ve sorunları da birlikte getirmektedir. Bu nedenle insanın teknolojiyle ilişkisini yalnızca eğitimle ilgili olarak değil, hemen her konuda yeniden düşünmesi ve değerlendirmesi gereken bir zamanda yaşıyoruz. Bu noktada dijital ortamlarda sürdürülen eğitim süreci, önemli bir deneyim olmuştur. Söz konusu deneyimden neler öğrendik, neler kazandık, neleri kaybettik? Bu ve benzer soruların cevaplarının aranması büyük önem taşımaktadır.

TEDMEM'in hazırladığı *COVID-19 Sürecinde Eğitim: Uzaktan Öğrenme, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*² başlıklı kitapta, hem genel olarak uzaktan eğitimle hem de yükseköğretim alanıyla ilgili olarak salgın döneminde uzaktan eğitim sürecindeki sorunlar irdelenmekte ve bazı çözüm önerileri ortaya konulmaktadır. Söz konusu kitabın bir yerinde şöyle denilmekte: “Uzaktan eğitim süreci: İnternete erişim ve teknolojik imkânlardaki yetersizlikler uzaktan öğrenmenin etkililiğini olumsuz etkilemiştir. Okulların kapalı olduğu süre uzadıkça öğrenme kaybı da artmıştır. Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler ve engelli öğrencilerin uzaktan öğrenmesinde sorunlar yaşanmıştır.” (TEDMEM, s. xx)

“Üniversitelerin dijital alt yapı, kapasite ve deneyimleri uzaktan öğretim sürecine uyumda farklılık göstermiştir.

- Uzaktan öğrenmenin etkililiği ile ilgili belirsizlikler söz konusudur.
- Uygulama eğitimleri, laboratuvar çalışmaları ve uygulamaya dayalı araştırmalar sektöre ugramıştır.
- Öğretim elemanlarının uzaktan eğitim sağlama yeterlikleri öğretimin niteliğini etkilemiştir.” (TEDMEM, s. xxii)

Üç dönem boyunca sürdürülen uzaktan öğretim uygulamaları ve deneyimleri henüz bütün yönleriyle irdelenip tartışılmadan ve fakültelerden, bölümlerden bu konuda görüşler ve öneriler alınmadan verilen bir üst kararlar, uzaktan eğitim/online eğitim, yüzyüze/doğrudan eğitim sistemine monte edilmekte ve oldukça yüksek bir oranda yer alması talep edilmektedir. YÖK'ün konuyla ilgili önerisi bu yöndedir. Öneriyi çekici ve kabul edilmiş kılabilmek için de YÖK, uzaktan öğretime ayrılmış kadrolara kadrolara vaat etmektedir. Ama söz konusu kadrolar araştırma görevlisi ve teknik elemanla sınırlı gibi görünüyor.

* Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Felsefe Grubu Öğretmenliği Bölümü Öğretim Üyesi.

¹ YÖK, Küresel Salgında Yeni Normalleşme Süreci-2020.

² TEDMEM (2020), COVID-19 Sürecinde Eğitim: Uzaktan Öğrenme, Sorunlar ve Çözüm Önerileri (TEDMEM Analiz Dizisi 7), Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları. Kitabın linki:

<https://tedmem.org/download/covid-19-surecinde-egitim-uzaktan-ogrenme-sorunlar-cozumonerileri?wpdmdl=3411&refresh=60e417bde0231625561021>

Eğitimin-öğretimin bu kadar yoğun biçimde teknolojiye edilmesi, dijitalleştirilmesi nedendir? Teknolojik araçlardan yararlanmak başka şeydir. Bu zaten yapılan bir şeydi. Ama şimdi bir dönüm noktası, bir eşik çıkıyor karşımıza: Eğitimi-öğretimi dijital ortama taşımak ve uzaktan yapmak. Şimdilik belli ölçüde %40 denilmiş, ama açılmak istenen yoldan gidilirse, tümüyle ya da çok daha büyük ölçüde dijitalize edilecek öğretim-eğitim etkinlikleri... Elbette çeşitli kurumlararası ortak panel, ortak proje görüşmeleri, öğrenci veya öğretim elemanı tartışmaları gibi belli etkinlikler dijital ortamlarda yapılabilir. Ama yüzyüze, doğrudan eğitimin varlığını ve etkisini giderek ortadan kaldıracak biçimde teknolojiye bağımlı kılınması öğretimi bozacağı gibi eğitimi de imkânsız hale getirebilir. Belki kimi eğitimciler, akademisyenler ve öğrenciler için çeşitli nedenlerle çekici ve arzu edilebilir görünebilir uzaktan öğretim tasarısı/modeli. Görünüşe aldanmamak gerekir.

Online eğitim: Ne umuldu ne bulundu?

Online ya da uzaktan eğitimden umulan başarı elde edilememiş görünmektedir. Bunun nedenleri arasında hem ekonomik ve maddî etkenler hem de eğitim sürecinin içerdiği temel unsurlar ve koşullarla ilgili etkenler yer almaktadır. Ekonomik ve sosyal etkenlerden dolayı uzaktan eğitimden yararlanamayan öğrenci sayısı hiç de az değildir. Bu konuda devletin üzerine düşen sosyal sorumluluklarını ve görevlerini üstlendiğini söylemek mümkün görünmemektedir. Uzaktan eğitim-öğretim olanaklarından yararlanamayan öğrenci sayısı oldukça yüksektir. Bu bağlamda salgın sürecinde temel insan haklarından biri olan eğitim hakkından öğrencilerin yararlanması konusunda büyük sorunlarla karşılaştığımızı söylemek yerinde olur. Eğitimdeki kayıplar, kayıp kuşaklar, aynı zamanda toplumun geleceğine ilişkin kayıplar değil midir?

Eğitimin gerekli kıldığı insanî, toplumsal ilişkilerin ve diyalog ortamının, online ortamlarda kurulması mümkün değildir. Online ortam, toplumsal yaşamdan ve kültürden uzaklaşmayı, belli bir kopukluğu ve izole edilmişliği de getirmektedir. Çocukların ve gençlerin birer insan ve yurttaş olarak sağlıklı biçimde gelişebilmeleri yönünde yüzyüze eğitimin sağladığı olanaklar ve koşullar online eğitim ortamında gerçekleştirilebilir mi? Gerçekleştirilebilir mi? Bu sorulara olumlu yanıt vermek mümkün değil.

Online eğitimde yaşanan en önemli sorunlar

- Derslere öğrenci katılımının ve devamının yeterince olmayışı,
- Etkileşimin, diyalogun verimli biçimde kurulamayışı,
- Öğrenci ile hocalar arasında iletişim kopukluğu,
- Öğrencilerin kendi arasındaki kopukluk, sosyal hayatın eksikliği,
- Öğrencilerde ve eğitimcilerde ortaya çıkan ilgi, motivasyon ve yönelim zayıflığı,
- Toplumsal yaşam ve kültürün etkisinin asgarî düzey-

de olması,

- Sınav ve ödev gibi değerlendirmeye yönelik etkinliklerde de etik-dışı tavırlar ve davranışlarla karşılaşılması. Bu çerçevede eğitimde ahlâk ve etikle ilgili tartışılması gereken eğilimler, anlayışlar ve problemler söz konusudur.

Online eğitim ortamının yararlı yönleri

- E-kitap ve benzeri materyallerin kolayca paylaşımı,
- Ulaşım ve benzeri konularda geçen sürenin olmayışı,
- Çalışanların hem işleriyle hem de dersleriyle ilgilenebilme olanakları. Ancak bu çerçevede, ders saati, mesai ile çakıştığında öğrencinin derse katılımı mümkün olmamaktadır.

Eğitimin geleceğinin tartışılması ve sorumluluklarımız

Üniversite ya da okul ortamından uzaklaşmak, üniversite ve okul kültüründen de uzaklaşmaktır. İnsanî, toplumsal ilişkiler, etkileşimler ve paylaşımlardan da uzaklaşmaktır. Uzaktan yalnızca ders verilebilir, belli bilgiler aktarılabilir. Ama eğitim-öğretim yalnızca bunlarla sınırlı değildir. Eğitimde-öğretimde teknoloji-den, dijital araçlardan yararlanılması başka bir şeydir, öğretimi dijitalize etmek başka bir şeydir. Dijitalize öğretim ortamında, doğrudan öğretim ortamındaki yakınlığı, diyalogu ve etkileşimi sağlamak pek olanaklı görünmüyor. Teknolojiden yararlanılması eğitim ve öğretim alanında da birçok gelişmeler, yararlar ve olanaklar getirmiştir. Ancak öğretimin uzaktan uzağa, teknolojik-dijital ortamlara hapsedilmesi, sanal sınırlarla/alanlarla sınırlanması eğitime ve öğretime hizmet etmeyecektir. Bu vesileyle eğitimin ne olduğunu ve olması gerektiğini ve üniversitenin ne olduğunu ve olması gerektiğini de yeniden tartışmak gerekiyor.

Pedagojik perspektiften bakıldığında karşımıza çıkan sorular: nasıl bir insan, nasıl bir toplum, nasıl bir hayat, nasıl bir dünya ve nasıl bir bugün ve gelecek? Birbirinden ayrı düşünülemez bu sorulara cevap ararken teknolojiyi de nasıl gördüğümüz ve kullandığımız hususu da göz ardı edilmeyecektir. Eğitimin geleceği de, geleceğin eğitimi de tartışılmalıdır. Ancak bu bağlamda tek karar verici ve belirleyici olanlar politik iktidarın söylemini dile getirip uygulamakla yükümlü olanlar mıdır? Eğitimcilerin, öğrencilerin ve bütün yurttaşların eğitimle ilgili kararların alınmasında, izlenecek yolların belirlenmesinde ve uygulanacak eğitim-öğretim sisteminin belirlenmesinde görüş, öneri ve değerlendirmelerine imkân vermek, demokratik ve aydınlanmış bir topluma yönelik olarak da atılmış önemli bir adım olacaktır.

İnsanlık tarihinde bir dönüm noktası haline gelen COVID-19 sürecinin sonunda, hayata, dünyaya, doğaya, insanlığa ve kendimize, yaşadığımız deneyimlerden öğrendiklerimizle bakabilmek ve insan olarak değerlerimizin, sorumluluklarımızın bilinciyle varoluşumuzu sürdürebilmek umuduyula...

DEVLET GARANTİLERİNDE KUŞAKLARARASI ADALETSİZLİĞİN ANLAMI **

Arş. Gör. Hasan Basri Çifci*

Kamu hizmetlerinde¹ verilen devlet garantileri, devletin malî işleyişi açısından önemli bir tartışma konusudur. Uzun vadelerle, koşula bağlı borçlanmalar halinde verilen garantiler, kamu hizmetinden elde edilecek fayda ile katlanılacak maliyetin zaman açısından ayrılmasına yol açar. Çünkü garanti verilerek finanse edilen bir kamu hizmetinden faydalanılan zamanla, aynı hizmetin maliyetinin karşılandığı zaman birbirinden ayrıdır.² Faydayı kamu hizmetinden şimdi yararlananlar elde etse de, maliyeti belli risklerin gerçekleştiği, örneğin köprüden yeterince araç geçmediği veya havalimanını yeterince yolcu kullanmadığı zamandaki kişiler üstlenir. Bu zamansal fark arttığında, sözgelimi köprüden veya havalimanından bugün yararlananların elde ettiği faydanın karşılığı olarak, maliyetin yirmi-otuz yıl sonra yaşayacak kişiler tarafından üstlenilmesi söz konusu olduğunda, burada kuşaklararası bir adaletsizlik olduğundan bahsedilebilir.³ Bu kısa yazı, devlet garantilerinde kuşaklararası adaletsizliğin insan haklarıyla ilgisinde nasıl temellendirilebileceğine ilişkin bir denemdir.

Bir devlette kamu hizmetlerinin neden yürütüldüğü, insan haklarıyla ve insanın olanaklarıyla bağlantısı içinde düşünülmelidir. İnsan, yapıp eden, konuşan, ideleştiren, düşünen, önceden gören ve belirleyen bir varlıktır ve tüm bu olanaklarını bir sosyal birlik içinde gerçekleştirir.⁴ Devlet bu sosyal birliğin bir ifadesidir. İnsanın zikredilen olanakları bir devlette, o devleti oluşturan insanlar tarafından gerçekleştirilir. Örneğin, devletin eğitim hakkının gerçekleşmesine yönelik koşulları sağlamak üzere eğitim hizmeti yürütmesi, insanın eğiten ve eğitilebilen bir varlık olmasıyla bağlantılıdır. Devlet, eğiten ve eğitilebilen bir varlık olan insanın bu olanağının gerçekleşebilmesi için, eğitim hakkının gerektirdiklerini yapar ve bu doğrultuda bir eğitim hizmetinin yürütülmesini sağlar.

İnsanın değerinin bilgisine, yani onun diğer can-

lılar arasındaki özel yerinin sağladığı olanakların bilgisine dayanan insan hakları düşüncesi, devletin amacını, insanın olanaklarını gerçekleştirilmesine doğrudan doğruya veya dolaylı olarak imkân sağlayacak şekilde, insan haklarının gerektirdiklerinin ülke düzeyinde yerine getirilmesini sağlamak olarak görmeyi gerektirir.⁵ Bu doğrultuda, kamu hizmetleri insan haklarının gerektirdiklerinin bir ülkede yerine getirilebilmesini hedefler ve sağlık, eğitim, adalet ve güvenlik başta olmak üzere, kamusal ihtiyaçların karşılanması için yürütülür. Öyleyse, bir devlette kamu hizmetlerinin temelinde insan haklarının ve insan haklarıyla ilişkisinde kamusal ihtiyaçların karşılanması fikrinin bulunduğu söylenebilir.⁶ Seyahat hakkının gerçekleşebilmesi için bir köprüünün inşa edilmesi, sağlık hakkının gerçekleşebilmesi için bir hastanenin kurulması, eğitim hakkının gerçekleşebilmesi için bir okulun açılması gerekir.

Kamu hizmetlerine insan haklarıyla bakmanın yanında, insan haklarına da kamu hizmetleriyle bakıldığında, yalnızca bazı hakların değil, insan haklarının tamamının devlete pozitif bir yükümlülük getirdiğini savunmak mümkün olabilir.⁷ İnsan haklarının gerektirdiği koşulları sağlamak için, devletin dokunmaması gereken, yani negatif yükümlülüğünün söz konusu olduğu haklar açısından da yapılması gerekenler olduğu söylenebilir. Örneğin, yaşam hakkının ihlâl edilmesi durumunda, adalet ve güvenlik hizmetlerinin yürütülmesi, devletin araya girerek müdahale etmesini mümkün kılar.

Yukarıda açıklananların yerine getirilebilmesi için, yani kamu hizmetlerinin yürütülebilmesi ve böylece insanın olanaklarıyla bağlantısında insan haklarının gerçekleştirilebilmesi için önemli bir finansal kaynağa ihtiyaç vardır. Bu kaynak, kamusal ihtiyaçların sahipleri tarafından, bizzat onların mülkiyetinden karşılanır. Devletin vergi toplamasının temelinde kamusal ihtiyaçların maliyetine katılma yükümlülüğü yer alır.

* Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Mali Hukuk Anabilim Dalı, hasanbasricifci@maltepe.edu.tr

** Bu metin, Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü nezdinde Prof. Dr. İoanna Kuçuradi'nin danışmanlığında hazırlanan "Kuşaklararası Adaletsizliği Önceden Görme Sorunu" başlıklı yüksek lisans mezuniyet projesinden hareketle yazılmıştır. Bu yazının gelişmesindeki katkısı için Arş. Gör. Fatih İnan'a teşekkür ederim.

¹ Kamu hizmetleri geniş anlamıyla, devletin tüm faaliyetlerini kapsayacak şekilde kullanılmaktadır.

² Burada, doğrudan doğruya hizmetten yararlananların ödediği bedel değil, o kamu hizmetinin yürütülebilmesi için gerekli olanların finanse edilmesi açısından üstlenilen maliyet kastedilmektedir.

³ Devlet borçlanmasının gelecek kuşağı da kapsayacak şekilde uzun vadeli olarak belirlenmesinin kuşaklararası adaletsizlik olduğuyla ilgili olarak bkz. Ali Ülkü Azrak, "Anayasada Ekonomik ve Malî Tercihler Sorunu", *Anayasadan Malî ve Vergisel Beklentiler*, Ed. Feridun Yenisey/Gülşen Güneş/Ertunç Şirin, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 29-30.

⁴ Bkz. Takiyettin Mengüşoğlu, *İnsan Felsefesi*, 2. Baskı, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2017, s. 288-299.

⁵ İoanna Kuçuradi, *İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları*, 4. Baskı, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara 2018, s. 43.

⁶ Betül Çotuksöken, *İnsan Hakları ve Felsefe*, 2. Baskı, Papatya Yayıncılık Eğitim, İstanbul 2012, s. 68.

⁷ Bkz. Stephen Holmes ve Cass R. Sunstein, *The Cost of Rights-Why Liberty Depends on Taxes*, Norton, New York 2000, s. 35-48.

Verginin bir ödev olduğu ve zorunlu olarak verildiği düşünülürken, devletin topladığı her verginin kendisinden vergi alınan kişinin mülkiyet hakkına bir müdahale olduğunu söylemek mümkündür. Bu zorunluluğu, kamusal ihtiyaçların karşılanması için gerekli olmasından hareketle temellendirmek, söz konusu müdahaleyi meşru bir zemine oturtmaya yardım eder. Nitekim verginin meşru kabul edilmesinin sebebi, o ülkede yaşayan kişilerin kendi ihtiyaçlarına yönelik kamusal harcamaları yine kendilerinin karşılaması gerektiği düşüncesidir.⁸ Buna göre, bir ülkede kamusal ihtiyaçları gidermeyi amaçlayan kamu hizmetlerinin yürütülmesi için gereken finansman, bir bütün olarak ihtiyaçları karşılananlarca üstlenilir.

Bu çerçevede, eskiden yalnızca egemenin bir istemi olarak görülen ve bu sebeple bir vatandaşlık ödevi olarak kabul edilen vergi, bugün “demokratik toplumda hak ve özgürlüklerin maliyetine anonim katılma payı” olarak tanımlanır.⁹ Kamu hizmetinin insan haklarıyla bağlantısı göz önünde bulundurulduğunda, verginin insan haklarının gerçekleştirilmesi için gereken hizmetlerin finanse edilebilmesi amacıyla toplandığını savunmak mümkün hâle gelir. Bir ülkede yaşayan insanlar, doğrudan doğruya veya dolaylı bir şekilde, bir bütün olarak o ülkede yaşayan herkesin insan olanaklarının gerçekleştirilebileceği koşulların sağlanması için vergi verir. Ancak bu katılmanın anonim olduğu, yani belli bir hizmetin karşılığı olarak değil, bütün kamu hizmetlerinin herkese yönelik olarak yürütülmesi amacıyla karşılıksız olarak gerçekleştirildiği gözden kaçırılmamalıdır. Dolayısıyla belli bir kamu hizmetinden yararlanmayan birinin vergi ödememesi söz konusu olmadığı gibi, vergi ödemeyen birinin insan haklarından mahrum kalacağını söylemek de mümkün olmayacaktır.

Devlet garantilerinin söz konusu olduğu bir durumda adaletsizlik, işte bu kabule, yani bir ülkede kamu hizmetlerinin finansman maliyetine, zorunlu bir ödeme olan vergiler aracılığıyla o ülkedeki herkesin katıldığı kabulüne dayanmaktadır. Kamu hizmetlerinin maliyetine katılma yükümlülüğü insan hakları düşüncesiyle bağlantısında ele alındığında, insanların, insan haklarının gerçekleştirilebileceği koşulları tesis edecek

kamu hizmetlerinin yürütülebilmesi için, mülkiyet hakkından belli bir ölçüde vazgeçtiği söylenebilir.¹⁰ O halde, kamu hizmetlerinin maliyetine katılma yükümlülüğünün kişiler arasında nasıl dağıtıldığının, adalete ilişkin bir mesele olarak düşünülmesi gerekir. Garantiler yoluyla üstlenilen riskler gerçekleştiğinde, kamu hizmetinin maliyetini, dolaylı şekilde, riskin gerçekleştiği andaki vergi mükellefleri karşılamak durumunda kalacaktır. Söz konusu maliyet zaman açısından şimdiki kuşağın değil de, gelecek kuşağın karşılayacağı şekilde dağıtıldığında, kuşaklararası adaletsizlikten söz edilebilecektir.

Kuşaklararası adaletsizlik, belirli koşulların var sayıldığı veya öngörüldüğü gibi gerçekleşmesi halinde, gelecek kuşağın insan olanaklarını gerçekleştirilmesini doğrudan doğruya veya dolaylı olarak engelleyecek şekilde insan haklarının gereklerinin yerine getirilmemesiyle ortaya çıkacak olan tahmini durumları ifade eder. Kuşaklararası adaletsizlik olduğu öne sürülen durumlarda, var sayılan veya öngörülen koşulların kabul edildiği şekilde gerçekleşmesi de gerçekleşmemesi de ihtimal dâhilindedir. Dolayısıyla, devlet garantilerinin kendisi gibi, sebep olabileceği kuşaklararası adaletsizlik durumları da belli koşulların gerçekleşmesine bağlıdır.

Bu çerçevede, insanlar kamu hizmetlerinde verilen devlet garantilerine ilişkin adaletsizliklerden şikâyet ederken ve bunun bir kuşaklararası adaletsizlik olduğunu söylerken, özünde insan haklarıyla bağlantılı bir talebi dile getirmektedir, denebilir.¹¹ Kamu hizmetleri, doğrudan doğruya veya dolaylı bir şekilde, insan haklarının gerçekleştirilmesi için gerekli olan koşullarla ilgilidir ve vergi yükümlülüğü de bu koşulları sağlamak içindir. İnsanlar mülkiyetlerinden belli bir payı ödemeyi bu koşulların gerçekleştirilmesi için kabul eder. Ancak kamu hizmetlerinde faydanın ve maliyetin zaman bakımından ayrılması, gelecek kuşağın kamu hizmetleri için kendi mülkiyetlerinden daha fazla pay ayırmasına yol açabilir. Dolayısıyla kamu hizmetlerinin maliyetine katılma açısından şimdiki kuşakla gelecek kuşak arasında bir adaletsizlik söz konusu olabilir. Devletin garantiler vasıtasıyla koşula bağlı olarak borçlanması, uzun vadede gelecek kuşağın insan hakları açısından olumsuz bir etki doğurabilir.

⁸ Mehmet Tevfik Özcan, “Vergilendirme, Politika ve Hukuk”, *Anayasadan Mali ve Vergisel Beklentiler*, Ed. Feridun Yenisey/Gülşen Güneş/Ertuğ Şirin, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 61.

⁹ Billur Yaltı, *Vergi Yükümlüsünün Hakları*, Beta Yayıncılık, İstanbul 2006, s. 1.

¹⁰ Burada “vazgeçme” kelimesiyle, hukuktaki anlamıyla bir haktan feragat edilmesi değil, insan haklarının gerçekleştirilmesi için mülkiyet hakkından belli bir oranda pay ayrılmasının meşru kabul edilmesi ifade edilmektedir.

¹¹ Bununla birlikte, benzer öncüllerden hareket eden başka bir temellendirme çabası, devlet garantilerinden faydalanılmasını insan haklarının gerçekleştirilebileceği koşulların sağlanması için alternatif bir araç olarak da ele alabilir. Bu yazının amacı, yalnızca, devlet garantileri tarzında koşula bağlı borçlanmalarda ortaya çıkabilecek kuşaklararası adaletsizlik durumlarının insan haklarıyla ilgisinde nasıl ele alınabileceğini göstermektir; kamu hizmetlerinin doğrudan devlet tarafından finansmanı ihtimali karşısında, devlet garantilerinin daha iyi veya daha kötü bir araç olduğunu savunmak bu yazının kapsamı dışındadır.

Doç. Dr. Aziz Ahmad Hamidi

“HEKİMLERİN HAK İHLALLERİNİ GÖRECEK BİR GÖZ KAZANMASI ŞART”

Hemen her mesleğin birtakım etik ilkeleri var. Hipokrat yeminiyle adım atılan hekimlik mesleğinin de etik ilkeleri var elbette. Ama ne ki ne içilen andlar ne de türlü çeşit meslek etikleri ve normlar, insan hakları ihlallerinin önüne geçmekte yeterli olmuyor. Hekimlerin hak ihlallerini görecek bir göz kazanmasını şart olduğunun altını çizilen Maltepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Aziz Ahmad Hamidi, bunun yolunun da felsefi temellere dayalı insan hakları eğitiminden, değer bilgisinden ve doğru değerlendirme bilgisinden geçtiğini söylüyor. “Gerek dünyada gerekse ülkemizde yaşanan olaylara baktığımızda, tıp eğitimi sırasında verilen etik dersinin ve meslek etik ilkelerinin insan haklarıyla ilgili sorunları çözmede, tek başına yeterli olmadığını görüyoruz” diyen Hamidi ile hekimlik mesleğinde insan hakları ihlallerinin önüne geçmekte, etik ve insan hakları eğitiminin rolü üzerine konuştuk.

SÖYLEŞİ: *Elif N. Hamidi*

Bütün meslekler için gerekli olan insan hakları eğitiminin hekimlik mesleğindeki rolü üzerine konuşabilir miyiz? Bugün tıp fakültelerinde insan hakları eğitimi veriliyor mu? Nasıl bir eğitime ihtiyaç var? İnsan hakları eğitiminin tüm meslekler için gerekli olduğunu düşünüyorum. Kolluk güçleri ve yargı mensuplarından sonra, sanırım hekimlik de çok fazla hak ihlallerine tanık olan mesleklerden biri. Hekimlerin vereceği kararlar, doğrudan veya dolaylı olarak insan hakları ihlallerine yol açabilir veya hakların korunmasını sağlayabilir. Tıp fakültesi müfredatında “Tıp Tarihi ve Etik” adı altında bir ders yer alır. Ancak dersin içeriği standart olmayıp fakülteler arasında değişiklik gösterebiliyor. Genel olarak meslek etiği ve tıp tarihi temelinde ele alınan bir derstir. Bu derste hasta-hekim ilişkisi, hekim-hekim ilişkisi konusunda yararlı etik bilgiler aktarılır. Hekimin sorumlulukları ve hakları hakkında bilgi verilir. Bana kalırsa bu bilgilerin yanında, hekimlere ve hekim adaylarına felsefi-etik temellere dayalı insan hakları eğitimi de verilmesi gerekir. Hekim ancak bu şekilde her bir tek durumda insan haklarının korunmasını sağlayacak kararlar verebilir, insanın değerinin harcanmasının önüne geçebilir ya da daha az değer harcanması için çabalayabilir.

Tıp fakültelerinde verilen deontoloji dersinden bahsedebilir misiniz? Bu ders, sağlık çalışanlarının işlerini yaparken, eylem yaşamlarında karşılaştıkları sorunları çözmede, hak ihlallerini görebilmelerinde etkili mi sizce?

Yukarıda bahsettiğim gibi mevcut Etik ve Deontoloji derslerinin çok yararlı yönleri var. Hem bu derste hem tıp fakültesi eğitimi boyunca hasta-hekim ilişkisi konusunda patrikte yararlı kimi bilgiler verilir. Örneğin hasta mahremiyeti, hasta hakları, meslektaş hakları ve deontolojik bakış açısı konusunda eğitim verilir. Tabii meslektaş hakları konusunda verilen eğitimin günlük

uygulamalara yansıdığı pek söylenemez. Çünkü özellikle sağlıkta şiddet olaylarının bir kısmının temelinde meslektaşların deontolojiye aykırı davranışlarını görüyoruz. Kimi zaman bir hekimin başka bir hekim veya sağlık çalışanı hakkında farkında olmadan veya bilinçli olarak söylediği kimi sözlerin, üzücü olayların gelişmesine neden olduğu görülüyor. Bazen bir hekim veya sağlık çalışanı, takip etmediği ve tedavisinden sorumlu olmadığı bir hasta hakkında tanıdıkları aracılığıyla yargıda bulunabiliyor. Örneğin “senin hastana şu ilacı vermeliler” ya da “keşke şu ameliyatı yapsalardı” veya “tedavisinde geç kalmışlar” gibi yargılar, sağlıkta şiddete neden olabilir. Günlük tıp pratiğimizde ne yazık ki sıklıkla bu sorunlarla uğraşıyoruz. Bu da tıp fakültelerinde verilen deontoloji ve etik derslerinin aslında pratikte yararlı olmadığını gösterir. Yine sağlık hizmetlerinin temel hak olarak değil de bir tür piyasa sistemi olarak ele alındığı durumlarda, meslektaşlar, tabiri caizse bir “rakibe” dönüştüğü için deontolojiye aykırı davranışlara rastlanabiliyor. Diğer yandan gerek dünyada gerekse ülkemizde yaşanan olaylara baktığımızda, tıp eğitimi sırasında verilen etik dersinin ve meslek etik ilkelerinin insan haklarıyla ilgili sorunları çözmede, tek başına yeterli olmadığını görüyoruz. Örneğin, tutuklu ve yükümlü muayenesi sırasında uyulacak kurallara ne kadar uyuluyor? En basitinden her muayenede mahkûmun kelepçeleri açılıyor mu? Ya da her muayenede doktor ve hasta başbaşa kalabiliyor mu? Kişi olarak hekimin sadece iyi niyetli olması veya mesleki açıdan bilgili olması yeterli olmuyor. Bunun yanında hekimlerin doğru değerlendirme bilgisine sahip olması gerekir. Bunun da felsefi temellere dayalı insan hakları eğitimi ile mümkün olabileceğini düşünüyorum.

Felsefi-etik temellere dayalı insan hakları eğitimi almış bir hekim olarak, böyle bir eğitimin size hem gündelik hayatınızda hem de mesleğinizi icra ederken nasıl bir katkısı olduğunu düşünüyorsunuz?

Bu eğitimi almadan önce de elimden geldiğince insan hakları ihlallerine neden olacak kararlardan kaçınırdım. Ancak bu eğitim, gerek günlük yaşamımda gerek mesleğim icrasında büyük kolaylıklar sağladı. Maltepe Üniversitesi İnsan Hakları Enstitüsü Disiplinlerarası İnsan Hakları Yüksek Lisans Programı, farklı bir eğitim metoduyla konuyu ele alıyor. Yeni bir perspektif kazandıran ve doğru değerlendirme yetisini geliştiren bir eğitim bu. Önceden ezbere değerlendirmelerle, rastlantıya kalmış bir şekilde belirli olaylarda değer koruyucu kararlar veriyordum, ancak şimdi değer, değerler ve değerlendirmenin açık bilgisini edindikten sonra bilinçli bir biçimde, insan haklarının korunması yönünde eylemde bulunuyorum. Özellikle mesleğin icrası sırasında, bilinçli bir biçimde insan haklarının korunmasını sağlayacak eylemde bulunmak, hekimlik için bence şarttır. Ayrıca sağlık çalışanlarının her kademesi için böyle bir eğitimin çok yararlı olacağını söyleyebilirim. İnsan hakları eğitimi, kendi uzmanlık alanım olan enfeksiyon hastalıkları konusunda işimi kolaylaştıracak bir bakış açısı kazandırdı bana. Tarih boyunca, enfeksiyon hastalıklarına yakalanmış olan insanlar –cüzam

hastalığında olduğu gibi– dışlanma ve damgalama gibi muamelelere maruz kalmışlardır. Günümüzde HIV/AIDS ile yaşayan bireyler aynı şekilde ayrımcılık ve dışlanmaya maruz kalıyorlar. Hatta toplumda yaygın olmasına rağmen bazen hepatit B ve hepatit C hastaları bile bu damgalama ve ayrımcılıktan ne yazık ki nasibini alıyor. Özellikle küçük şehirlerde bu gibi hastalıkları olan insanlar, hastalıklarını gizlemek zorunda kalıyorlar. Dolayısıyla da yeterli tedavi ve takipten mahrum kalıyorlar. Bu tür damgalama ve ayrımcılığı öncelikle sağlık çalışanlarının yapmaması gerekir ki hastalar sağlık hizmetine ulaşsınlar. Bu gibi durumların her bir tekinde, nasıl bir duruş sergilemek gerektiği konusunda yine insan hakları eğitimi önemli bir yol gösterici olacaktır.

Hekimlik, çok kritik kararlar verirken bir yandan da zamanla yarışılan, hekime enine boyuna düşünecek bir fırsat tanımayan bir meslek. Buna rağmen bir hekimin her tek durumda doğru değerlendirme yapabilmesi mümkün mü? Hekimin doğru değerlendirme yapabilmesinin önündeki en büyük engel nedir?

Hekimler de, toplumdaki diğer insanlar gibi, birtakım değer yargılarına sahip ve çoğu zaman ezbere değerlendirme yapıyor. Diyebilirim ki insan hakları ve doğru değerlendirme bilgisi ve bilinci toplumda ne ölçüde varsa, hekimlerde de o ölçüde var. Esasında bu felsefi-etik eğitim, değerler eğitimi çok daha küçük yaşlardan itibaren çocuklara verilmesi gereken ve müfredatta yer alması gereken bir eğitim. Böyle bir eğitimin olmaması veya yeterli düzeyde olmaması bazı mesleklerde göze çarpmasa da, özellikle hekimlik mesleğinde önemli sonuçlar doğurur. Hekimlerin, tanıklık ettikleri insan hakları ihlalleri nedeniyle, bu konudaki bilgi ve bilinç düzeyinin çok daha iyi durumda olması gerekir. Hayatı tehdit eden acil durumlarda, ne tür kararlar verilmesi gerektiği konusu, tıbbi uygulamalarımızda usta-çırak ilişkisi doğrultusunda uygulamalı olarak ele alınıyor. Genellikle de değer koruyucu kararlar verilir. Ancak doğaldır ki farklılık gösteren, rutin dışı bazı olaylarda doğru değerlendirme yapmak ve insan haklarının korunması yönünde karar vermek, zamanla da yarışmak zorunda olan hekimler için çok da kolay olmuyor.

Bugün bütün dünyayı tehdit eden COVID-19 salgını, ezbere değerlendirmelerin, kör inançların ne kadar tehlikeli olduğunu bir kez daha gösterdi herkese. Dört gözle beklenen aşı bulundu ancak aşı tartışmaları bitmedi. Bir yandan aşı karşıtları gündem oluşturuyor. İnsan hakları bilgisiyle, insanın değerinin bilgisiyle bakıldığında buradan nasıl bir ders çıkarabiliriz?

Yaşadığımız küresel salgın, tüm dünya için alınması gereken çok sayıda ders içeriyor. Bu salgın, toplumun ve karar vericilerin sağlık çalışanlarına ve sağlık sistemine yönelik bakışının yeniden değerlendirilmesi gerektiğini gösterdi. Sağlık çalışanlarının yaptığı işin aslında sıradan bir iş olmadığını gözler önüne serdi. Bulaşıcı ve ölümcül bir hastalığın tedavisi için gece gündüz fedakârca çalışan sağlık çalışanlarının işinin unutulmuş olan kıymetini, bu salgın yeniden insanlığa hatırlattı. Öte yandan aşının bulunması ve ülkelere dağıtımını, öncelikli grupların belirlenmesi ve patent sorunu gibi tartışmaları gündeme getirdi. Aşının ne tür bir

aşı olduğu (zorunlu mu, isteğe mi bağlı?) henüz belli değil. Acil kullanım onayı almış, ancak ruhsat aşamasını tamamlamamış bu aşuların “zorunlu aşı olabilir mi?” tartışması bile başlı başına bir konu. “Karantina özgürlükleri kısıtlıyor mu?” konusu bir diğer tartışmalı alan olarak göze çarpıyor.

İnsan hakları çerçevesinden bakıldığında, karantinaya karşı çıkmak veya maske ve mesafe gibi kişisel koruyucu önlemlere karşı çıkmak anlaşılabilir bir durum değil. Bu karşı çıkışı, toplum sağlığını tehlikeye atma ve değer harcamaya neden olabilecek eylemler olarak değerlendiriyorum. Bu önlemlere karşı çıkmamanın gerek yaşama hakkı gerekse sağlık hakkı açısından insan hakları ihlaline neden olduğunu düşünüyorum. Dünya üzerinde kimi ülke yöneticilerinin bu karantina koşullarını kullanarak, insanların gerçekten özgürlüklerini kısıtlayıcı uygulamalara başvurması ayrı bir konudur. Bu durumun olması koruma önlemlerinin toptan kaldırılması savını meşrulaştırmaz.

COVID-19 aşularının reddi konusunda, kişisel önlemlerde olduğu kadar kesin bir görüşe sahip değilim. Bunun birçok nedeni var. Pandemi koşullarında acil kullanım onayı almış bu aşuların en önemli etkisi, hastalanan kişinin hastalığı hafif geçirmesini sağlamaya ve ölümünü engellemeye yöneliktir. Bu aşular, aşılanan kişide virüsün çoğalmasını ve dolayısıyla etrafına yaymasını daha düşük oranda engeller. Örneğin, kızamık aşısı olursanız, kızamık hastası olmazsınız ve dolayısıyla kimseye bulaştırmazsınız. Ne yazık ki COVID-19 aşularını konusunda böyle bir etkiden rahatlıkla bahsedemiyoruz. Aşılanan kişilerin de hastalanabileceğini bildiğimiz için, koruyucu önlemlere devam etmelerini istiyoruz. Buradan şu sonucu çıkarmak mümkündür: Aşılanan kişi aşılammamış kişiye göre daha az da olsa yine de virüsü yayabilir. Bu nedenle ister aşılı olsun ister olmasın, kişilerden kişisel koruyucu önlemlerini bırakmasını isteriz. Bu nedenle bu aşular zorunlu aşular değildir. Ancak sağlık çalışanları ve ülke yöneticileri bu aşuların etkinliği ve yan etkileri konusunda insanlara güncel verileri ve doğru bilgileri aktarmakla yükümlüdür.

Buradan hareketle, aşılananlara “bizi de riske atıyorlar” şeklinde hitap etmek, dışlayıcı ve ayrımcı davranmak bilimsel bir yaklaşım değil, ezbere bir değerlendirmedir. Eğer kalabalık ve kapalı ortamda maske takmayan biri varsa –ister aşılı olsun ister aşısız olsun– o diğer insanları riske atıyor demektir. Ya da sosyal mesafenin sağlanmadığı toplu taşıma araçları, restoranlar vb. kalabalık alanlar risk artırıcı yerlerdir. Kafelerde ve restoranlarda masalar arasında bir buçuk metre mesafe ortadan kalkmış ve pandemi öncesi döneme dönmüştür. Aynı şekilde toplu taşıma araçlarında da sosyal mesafe tamamen ortadan kalkmıştır. HES kodu uygulaması bu riski ortadan kaldırmaz. Aşılammamış olmak bu önlemlerin kaldırılmasını sağlamaz. Aşılama oranının çok yüksek olduğu ülkelerde de vaka sayısının yeniden arttığını görüyoruz. Ayrıca pandemi öncesinde de şehirlerdeki sıkışık yaşam her açıdan risklidir. Sosyal mesafenin kalıcı bir şekilde sağlanması daha yararlı olacaktır.

İnfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji uzmanı

nı olarak insanların mutlaka aşılınmalarını isterim ve her fırsatta bunu tavsiye ediyorum. Klinik pratiğimizde aşılınmanın çok yararlı olduğunu da gözlemliyoruz. Yeterince bilgilendirilmiş bir kişi yine de aşı olmak istemezse zorla aşılınmaz. Ayrıca aşı olmadığı için diğer haklarına dokunulması da doğru değildir.

Hipokrat yeminiyle adım atılan hekimlik mesleğinin de meslek etik ilkeleri var, diğer mesleklerde olduğu gibi. Andlar ve meslek etik ilkeleri, hak ihlallerinin önüne geçilmesinde neden yeterli değil? Meslek etiklerinin tek başına çare olamayışının nedeni nedir?

Tıp fakültesi öğrencilerine, mezun olurken meslek andı olan “Hekimlik Andı” içirilir. Diğer yandan 2009 yılında Türk Tabipleri Birliği 58. Büyük Kongresinde “Hekimlik ve İnsan Hakları Bildirgesi” kabul edilmiştir. Bu bildirme “Her hekim başta İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi olmak üzere tüm insan hakları belgelerine ve hekimlikle ilgili ortak kurallara uymakla yükümlüdür” cümlesiyle başlıyor. Birçok meslekte olduğu gibi hekimlik mesleğinde de, “Hekimlik Andı” ne yazık ki biçimsel bir edim halini almış. İnsan hakları ve meslek etik ilkeleri de genellikle kâğıt üzerinde yazılmış normlardan öteye gidemiyor. Bunun nedenini, Ioanna Kuçuradi *Ahlâk, Etik ve Etikler* isimli kitabında şöyle açıklar: “İnsanlar istenen normlara göre davranmaya zorlanabilir, ama etik davranmaya zorlanamazlar. Bunun için her kişinin, felsefi-etik bilgilerinin ışığında kendi kendisiyle hesaplaşması, böylece de değer koruyan eylemler yapma istemesini oluşturması ve bunun için gerekli olan bilgilerle kendini donatması gerekir. Bunlar olmadıkça, meslek antları, çoğu zaman uyulmayan, bir mesleğe girerken şeklen yerine getirilen bir edim olarak kalır.” Hekimler, insan hakları bilgisine sahip ve meslek etik ilkelerini bilen bireyler olarak görev yapmak durumundadırlar. Çünkü hekimler diğer insanlara göre daha fazla insan hakları ihlallerinin tanığı konumundalar. Kişi olarak hekimin, insan haklarının felsefi arka planını bilerek, her tek durumda insanın değerini harcamaktan kaçınan bir duruş sergilemesi gerekir. Hekimlerin insan hakları konusunda diğer insanlara göre daha titiz ve bilgili olması gerektiğini düşünüyorum.

Hekimler, insan haklarının ihlal edildiği durumları gören bir göze sahip mi sizce ve hak ihlalleri karşısında nasıl bir tavır takınıyorlar?

Ne yazık ki günümüzde hem dünyada hem ülkemizde sağlık çalışanlarına yönelik şiddetin giderek arttığını görüyoruz. Her ne kadar küresel salgın sırasında bu olaylar azalmış olsa da devam ediyor. Böyle bir ortamda hekimlerin, tanık oldukları insan hakları ihlallerini (örneğin, şiddet mağduru bir çocuk veya yaşlı gibi) tespit edip rapor etmek gibi bir sorumluluğu vardır. Hekimler bu sorumluluğunu yerine getirirken kendilerine zarar gelmeyeceğinden emin olmalılar. Yakın çevremde yaşananlardan ve medyada yer alan haberlerden anladığım kadarıyla hekimler, belirgin insan hakları ihlallerini gören göze sahipler, ancak onu rapor etme konusunda kendilerine zarar gelebileceği endişesiyle çekinceli davranabiliyorlar. Diğer yandan felsefi-etik bilgiye, insanın değerinin bilgisine, doğru değerlendirme bilgisine sahip olmadan ve bu bilgileri özümsemeden, bazı hak ihlallerini fark edebilmek pek de müm-

kün görünmüyor. Hekimlerin her türlü hak ihlallerini görecek bir göz kazanması şart.

Sağlık sisteminin ticarileşmesi, hastaların müşteri olarak görülmesi, performans sistemi gibi pek çok sorun da hak ihlallerinin önünü açıyor diyebilir miyiz? Nasıl aşılabilir bu sorunlar?

COVID-19 küresel salgınının, sağlık sistemi ve hekimlik mesleğiyle ilgili genel bakış açısının değişmesine neden olabileceğini düşünüyorum. Hastaları bir meta olarak gören sistemler, aslında sağlık hakkı ihlaline ve hatta kimi durumlarda yaşama hakkı ihlaline yol açıyor. Bu açıdan bakıldığında, hasta-hekim ilişkisinin tarihsel anlamdaki şeklini korumak ve onu bir tür “müşteri” ilişkisine dönüştürmemek gerekir. Devletler tarafından sağlanması gereken bir temel hak olan sağlık hakkının, beslenme ve barınma gibi haklarla beraber, öncelikler arasında olması gerektiğini, yaşadığımız pandemi süreciyle birlikte bir kez daha görmüş olduk.

Küresel salgın sırasında aslında sağlık alanının tüm paydaşlarının ve tüm birimlerinin ne denli önemli olduğu görüldü. Bilimsel olmayan yolların yarar sağlamayacağını ve ekonomik çıkarların sağlığını tutmayacağını tüm dünya gördü. Ayrıca tıp eğitimi için de önemli mesajlar almamızı sağladı. Hastanın bir bütün olduğunu, ayrı ayrı organlar ve uzuvlar olmadığını bir kez daha bizlere gösterdi. Örneğin, salgın döneminde kadın doğum uzmanı olan bir hekim, akciğer hastalığı olan COVID-19 hastasını tedavi etmek zorunda kaldı. Tıp eğitiminde branşlaşmanın da belirli bir temel üzerinde yapılması gerektiğini bir kez daha yaşayarak öğrenmiş olduk. Tıp alanındaki branşlar arasında bir hiyerarşi olmadığı gibi sağlık çalışanlarının farklı kademeleri arasında da bir hiyerarşinin olamayacağını gördük. Hemşirelerin ve yardımcı sağlık personelinin canla başla, fedakârca çalıştığına şahit olduk. Bu nedenle sağlık sistemine daha eşitlikçi ve adaletli kimi düzenlemeler yapmakta yarar var diye düşünüyorum.

Yöneticilerin, sağlık merkezlerinin ve sağlık çalışanlarının performansını ölçme isteği anlaşılabilir bir durumdur. Hatta gereklidir. Ne var ki bir sağlık çalışanının veya sağlık merkezinin performans değerlendirilmesi objektif ölçütlerle yapılmalıdır. Bir sağlık kuruluşunun performansı, niceliksel ölçümlerle değil, niteliksel ölçüm yöntemleriyle belirlenmelidir. Başka bir deyişle, bir sağlık merkezinin performansı ne kadar hastaya hizmet verdiği veya ne kadar hasta kabul ettiği şeklinde değil, ne kadar hastayı sağlığına kavuşturduğu veya ne kadar kişinin hasta olmasını engellediğine göre ölçülmelidir. Benzer biçimde bir sağlık çalışanının (hekimin) bilgisi, becerisi ve yetkinliği belirli periyotlarla uzmanlık dernekleri gibi kuruluşlarca, objektif yöntemlerle ölçülebilir. Sağlık çalışanının performansını (bilgi, beceri ve yetkinliği) artırıcı eğitim faaliyetleri yapılabilir. Öncelikle insanların sağlıklı kalmasını sağlayan sistemlerin kurulması gerekir. Tabii ki her tür önleme rağmen sağlığını kaybetmiş kişilerin sağaltımı yapılmalıdır. Burada da kabul ettiği hastaların ne kadarını sağlığına kavuşturabildiğine bakılmalıdır. Ancak öncelikle sağlığın korunmasına yönelik çaba harcanmalıdır. Sağlığın korunmasını hedefleyen sistemlerle hem hak ihlallerinin (belli ölçüde) önüne geçilebileceğini hem de ekonomik israfın engellenebileceğini düşünüyorum.

Kapak yazısının devamı:

Dijital hümanizm, dijitalleşmeye insan merkezli bir yaklaşıma doğru yol almamızı sağlayan bir çerçeve sağlıyor; yapay zekâ gibi sınır teknolojileri düzenlememize izin veriyor ve insan haklarımızı korumayı, saydamlık eksikliğini ve bu gibi başka zararlı, kabul edilemez eğilimleri gider meyi sağlayan ve otomatikleştirilmiş karar vermeye dayanan sistemlerle karşılaştığımızda insanın özerkliğini güvence altına almayı mümkün kılıyor. Bu, aynı zamanda risklerini göz ardı etmeden, problem çözme kapasitelerini barındıran teknolojilerin potansiyelinin aydınlanmış bir değerlendirmesidir.

Dijital hümanizm, dijital çağda insan olmanın ne demek olduğunu keşfetmek için sanat, felsefe ve insan bilimleri dünyasını güçlendirir. Dijital hümanizm dijitalleşmeye bir cevaptır; temel haklarımıza, aynı zamanda da insanın karşı koyma gücüne ve hayal gücüne olan inanca dayanan üçüncü bir yoldur.

Dijital Hümanizm ve İnsan Hakları

Yapay zekâ gibi teknolojiler insan hakları ve insan onuru için ciddi sorunlara neden olabilir. Avrupa, ülkelerin ve şehirlerin böyle teknolojileri yaymalarına karşı sesini yükseltmeli ve yurtaşları kontrol etme ve gözetleme için kullanılmalarına karşı koymalıdır. Aynı şekilde Avrupa, yurtaşların ifade özgürlüğü, din ve vicdan özgürlüğü, barışçıl toplanma özgürlüğü ve hareket etme özgürlüğü gibi haklarını savunmalıdır.

Bunlardan başka, Avrupa, dijital değişimin genç kuşaklara olumsuz etkiler yaratmamasını, en başta da yapay zekânın (AI) gençlerin bilgisayarlı becerilerini ve gerçekliği algılamalarını güvence altına almalı.

Üç Bakan, yenilikçi teknolojilerin kişilere ve toplumlara vadettikleri şeyler olduğunu ve yeni fırsatlar sağladığını kabul ediyor, ama aynı zamanda devletlerin ve başka aktörlerin dijital mekânda sağlıksız amaçlar için kullanılan çarpıtılmış bilgilerin gitgide artan boyutlarına ve karmaşıklığına ilişkin derin kaygılarını dile getiriyor. Çarpıtılmış bilgiler,

halkın demokratik süreçlerimize ve kuruluşlarımıza olan güvenini yok edebilir, halk sağlığı inisiyatiflerini engelleyebilir, stereotipleri yeniden güçlendirilebilir ve ayrımcılığı, yabancı korkusunu ve şiddeti teşvik edebilir.

Üç Bakan çarpıtılmış bilgileri ele alma, ama aynı zamanda serbest, açık, uyumlu, güvenilir ve güvenli interneti –insan haklarına, demokrasiye ve hukukun egemenliğine tam saygı gösteren interneti– güvence altına alma ihtiyacı konusunda görüş birliğindedirler. Böylece çarpıtılmış bilgiler sorununu ele almak için kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplum arasında işbirliği çok önemli görünüyor.

Üç Bakan, bu dijital hümanizmin temelindeki değerleri, kavramları ve fikirleri teşvik etmek için işbirliği yapmada anlaşmış bulunuyor. İnsan merkezli teknolojileri, ilkeleri, düzenlemeleri, normları, standartları ve hukuk mekanizmalarını, bunlar arasında da Avrupa Birliğinde ve BM, Uluslararası Telekomünikasyon Birliği, UNESCO, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilâtı ve Avrupa Konseyi dahil olmak üzere, uluslararası forumlarda dijital insan haklarını korumayı teşvik edecekler.

Avusturya Cumhuriyeti Avrupa ve Uluslararası İşler Federal Bakanlığı için
Alexander Schallenberg

Çek Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı için
Jakub Kulhánek

Slovakya Cumhuriyeti Avrupa ve Dışişleri Bakanlığı için
Ivan Korčok

MERKEZ'DEN...

“Etik ve İnsan Hakları Semineri”

Ankara Eczacı Odası için İnsan Hakları Merkezinin düzenlediği 48 saatlik “Etik ve İnsan Hakları Semineri” 5-27 Haziran 2021 tarihleri arasında online olarak gerçekleştirildi. İoanna Kuçuradi'nin “Programa Giriş” dersiyle başlayan seminerde, Sevgi Şahintürk “Değerlendirme Sorunları”, Bergen Coşkun Özüaydın “Etik ve Sorunları”, Harun Tepe “Kişilerarası İlişkilerde Eylem”, Betül Çotuksöken “Meslek Etikleri”, Yasemin Yalım “Bioetik (veya Tıp Etiği) ve Sorunları”, “Sağlık Çalışanları ve Etik”, Gülriz Uygur “Hukukta Adaletsizliği Görmek”, İoanna Kuçuradi “İnsan Hakları ve Sorunları”, Zeynep İspir “İnsan Onuru Nedir?”, Dilan Kara “Yurttaşlık Hakları”, ElifHamidi “Kurumsal Özerklik ve İnsan Hakları”, Melda Köse “Bellibaşlı Uluslararası İnsan Hakları Belgeleri”, Gonca Kuru “Hukukun Öncülleri/Temelleri: İnsan Hakları”, Hülya Şimga “Bazı Dezavantajlı Gruplar ve İnsan Hakları” başlıklı dersleri verdi.

“Hukuku İnsan Haklarıyla Gerekçelendirmek”

Türkiye Felsefe Kurumunun, Merkezimizin ve A.Ü. Hukuk Fakültesi, Hukuk Felsefesi Anabilim Dalının işbirliği ve TÜBİTAK'ın desteğiyle, Hukuk Fakültelerinin son sınıf öğrencileri için bu yıl ikinci defa düzenlediği “Hukuku İnsan Haklarıyla Gerekçelendirmek” konulu eğitim programı 21-28 Haziran 2021 tarihleri arasında online olarak gerçekleştirildi. 35 hukuk fakültesi son sınıf öğrencisinin eksiksiz katıldığı bu seminerde, İoanna Kuçuradi, Sevgi Şahintürk, Harun Tepe, Hülya Şimga, Gülriz Uygur, Fatma İrem Çağlar Gürgey, Zeynep İspir, Nadire Özdemir, Olcay Karacan ve Gonca Kuru ders verdi.

Sağlık çalışanlarına burs imkânı

Maltepe Üniversitesi, 2020-2021 güz döneminde İnsan Hakları Tezli/Tezsiz Yüksek Lisans Programına başvuran sağlık çalışanlarına tam burs verdi ve sekiz sağlık çalışanı bu tam bursla programa devam etti. 2021-2022 güz döneminde İnsan Hakları Tezli ve Tezsiz Yüksek Lisans Programlarına başvuran sağlık çalışanlarına da, Maltepe Üniversitesi tarafından burs verilecek.

İnsan Hakları Programı

2019-2020 ve 2020-2021 döneminde, Maltepe Üniversitesi Disiplinlerarası İnsan Hakları Yüksek Lisans Programından 26 öğrenci mezun oldu. 2021-2022 güz dönemi için de başvurular devam ediyor. Mezunlarımızın diploma töreni 18 Eylül 2021 günü yapılacak.

TÜRKİYE'DEN...

Kuçuradi “Vakayiname”nin konusu oldu

İoanna Kuçuradi, Açık Radyo'da Özlem Teke, Güven Güzeldere ve Ömer Madra'nın hazırlayıp sunduğu Vakayiname programına konuk oldu. 3 Mart 2021 tarihinde gerçekleştirilen yayında, “Etikle uğraşan bütün filozoflar değerlerden bahsediyor. ‘Değer’ kavramını Aristoteles'te de bulabiliriz, ancak Değer Felsefesi'nin geçmişi çok uzun değil” diyen Kuçuradi, “değerler” ve “değer yargıları” arasındaki farka dikkat çekti: “Değerler için ‘evrenseldir’ diyemiyorum. ‘İnsan hakları evrenseldir’ derken de ‘evrensellik’ten, genellikle anlaşıldığı gibi, ‘her yerde geçerli’ olmalarını kastetmiyorum; insan olan herkes için bir talep getirmelerini kastediyorum.” Kavramları birbirine karıştırmamak gerektiğine vurgu yapan Kuçuradi “Değer yargıları, normlardır, genellikle kültürel normlardır. Toplumdan topluma ve aynı toplumda, zaman içinde değişirler. İyi ve kötü sayılanlarla ilgilidir. Tekil olan ‘değer’ ile ‘değerler’ de aynı anlamda değildir. Ben, bir şeyin değerini nötr olarak tanımlıyorum. Yani ‘bir şeyin değeri’nden, o şeyin benzerleri arasındaki yerini, onu ayırt eden özelliğini anlıyorum” dedi.

IVR Türkiye Uluslararası Webinarı 2021:

“Kriz Zamanlarında Felsefe ve Hukuk”

Uluslararası Hukuk Felsefesi Birliği (IVR) üyesi olan Türkiye Felsefe Kurumunun Uluslararası Hukuk Felsefesi Birimince düzenlenen “Law and Philosophy in Times of Crisis/Kriz Zamanlarında Felsefe ve Hukuk” konulu webinar, 8-9 Nisan 2021 tarihlerinde, İstanbul'da gerçekleştirildi. İki gün süren ve toplam yedi oturumdan oluşan webinar'a farklı ülkelerden 19 konuşmacı katıldı. Webinar'ın açılış konuşması TFK Başkanı İoanna Kuçuradi ve IVR Başkanı Matthias Mahlmann tarafından yapıldı.

Uluslararası Felsefe Olimpiyatında Başarı

27-31 Mayıs 2021 tarihleri arasında, Slovenya'da, online olarak düzenlenen XXVIII Uluslararası Felsefe Olimpiyatına Türkiye'den katılan, Terakki Vakfı Şişli Terakki Lisesi öğrencisi Ozan Ölmez Bronz Madalya, İstanbul Erkek Liseliler Eğitim Vakfı Lisesi öğrencisi Tibet Şahin de Onur Ödülü kazandı.

2020 Yılı İnsan Hakları Raporu

Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın 2020 Yılı İnsan Hakları Raporunda, pandeminin de etkisiyle hak ve özgürlüklerde bir geriye gidişin olduğu belirtiliyor ve yaşam hakkı ihlallerinin üzerinde duruluyor. Rapor, 2020 yılında başta bilgi edinme hakkı, yaşam hakkı, kişi güvenliği ve işkence yasağı, ayırimcılık yasağı, sağlığa erişim hakkı, çalışma hakkı, düşünce ve ifade özgürlüğü, toplanma ve

gösteri yapma özgürlüğü olmak üzere pek çok temel hakla ilgili sorunların yaşandığı belirtiliyor.

Gazetecilere yönelik saldırılar artıyor

Demokrasi için Medya, Medya için Demokrasi Projesi 2021 yılı Nisan-Mayıs-Haziran dönemi Medya İzleme Raporu yayımlandı. Raporla gazetecilere yönelik saldırılarda yaşanan artışa dikkat çekildi. Rapora göre, gazetecilere yönelik söylem düzeyindeki şiddeti sokak saldırıları takip ediyor. Yılın ilk altı ayında saldırıya uğrayan gazeteci sayısı 55'e ulaştı. Raporla, ayrıca üç ay içinde en az 16 gazetecinin gözaltına alındığı, 81 davada 179 gazeteci ve basın çalışanının yargılandığı belirtiliyor.

Kırılğan Grupların İnsan Hakları Tematik Kursu

Tematik kurslarına bir yenisini daha ekleyen Friedrich Naumann Vakfı İnsan Hakları Akademisi, Eylül-Kasım 2021 dönemi için "Kırılğan Grupların İnsan Hakları Tematik Kursu"nu başlatıyor. Kurs kapsamında kadın-çocuk-LGBTİ+ ve azınlık hakları konuları uzman eğitmenlerle ele alınacak, çeşitli forumlarla da katılımcıların öğrendiklerini üretime geçirmeleri sağlanacak. 22 Eylül Çarşamba günü başlayacak kurs, 6 Kasım Cumartesi günü sona erecek. Kurs kapsamında "Kadın Hakları" konusu Okan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Dr. Fehmiye Ceren Akçabay Karataş tarafından, "Çocuk Hakları" konusu Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Hukukçusu Av. Erinç Argün ve Bilgi Üniversitesi Yeni Medya Bölümü Öğretim Üyesi Dr. Esra Ercan Bilgiç tarafından, üçüncü başlık olan "LGBTİ+ Hakları" konusu ise Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Merkezinden Dr. Reyda Ergün tarafından anlatılacak. Kursun son ve dördüncü başlığı olan "Azınlık Hakları" konusunu ise Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Olgun Akbulut anlatacak. Programın sonunda, programın değerlendirilmesi yapıldıktan sonra programa düzenli katılanlara sertifikaları sunulacak.

"Bugünden Yunus Emre'ye Bakarken"

UNESCO, toplumlar arasında barışı, anlayışı ve yakınlaşmayı geliştirmek için üye devletlerin evrensel öneme sahip kişilerini veya tarihî olaylarını anma ve kutlama yıl dönümleri kapsamına alıyor. UNESCO, bu özellikleri nedeniyle 2021 Anma ve Kutlama Yıl Dönümleri'nde Yunus Emre'nin ölümünün 700'üncü yıldönümüne de yer verdi. Türkiye Felsefe Kurumu da Yunus Emre'nin ölümünün 700. yılı vesilesiyle "Bugünden Yunus Emre'ye Bakarken" konulu bir toplantı düzenledi. 8-9 Ekim 2021 tarihlerinde çevrimiçi olarak gerçekleştirilecek toplantıda Prof. Dr. Faruk Akyol, Prof. Dr. Betül Çotuksöken, Prof. Dr. Yusuf Çotuksöken, Prof. Dr. Abdullah Kaygı, Dr. Timur

Kocaoğlu, Prof. Dr. Ramazan Korkmaz, Prof. Dr. Onur Bilge Kula ve Doç. Dr. Çetin Türkyılmaz birer bildiri sunacak.

33. İstanbul Semineri

Türkiye Felsefe Kurumu tarafından düzenlenen 33. İstanbul Semineri, 9-10 Aralık 2021 tarihlerinde, Maltepe Üniversitesi'nin evsahipliğinde çevrimiçi olarak gerçekleştirilecek. Bu yılki seminerde "Herkesin Bildiğini Sandığı Kavramlar: Kültür ve Kültürler" başlığı çerçevesinde sunumlar yapılacak.

12. İnsan Hakları Belgesel Film Günleri

Afiş Yarışması

Konusu "Örgütlenme Özgürlüğü" olarak belirlenen Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) 12. İnsan Hakları Belgesel Film Günleri Afiş Yarışmasına başvurular başladı. Katılım için ücret talep edilmeyen bu yarışmaya en fazla beş eser ile başvurulabilir. İnsan haklarına duyarlı, belgesel filmsever, profesyonel ya da öğrenci bütün grafik tasarımcılarına açık olan yarışmaya katılım için son başvuru tarihi 15 Ekim 2021. Yarışma şartnamesi ve başvuru formuna www.tihvbelgeselfilm.org adresinden ulaşılabilir.

DÜNYADAN...

Ölüm Cezasına Karşı Uluslararası Komisyonuna ödül
European Centre for Global Interdependence and Solidarity (North-South Centre) adlı Merkez, 2020 yılı ödülünü, ölüm cezasının kaldırılması çalışmalarına yaptığı katkı için, Ölüm Cezasına Karşı Uluslararası Komisyonuna verdi.

Sierra Leone ölüm cezasını kaldırdı

Batı Afrika ülkesi Sierra Leone'de ölüm cezasını kaldırmak için hükümetin meclise sunduğu tasarı, 23 Temmuz 2021 tarihinde oybirliğiyle kabul edildi. Meclisin onayından geçen tasarı, Devlet Başkanı Julius Maada Bio tarafından onaylandı. Ölüm cezasının son infazını 1998'de gerçekleştiren Sierra Leone, ölüm cezasını kaldıran 23. Afrika ülkesi oldu.

Küçük Amal'ın yolculuğu sürüyor

Handspring Kukla Kumpanyası'nın elinden çıkan, üç buçuk metre boyundaki bir mülteci kız çocuğu kuklası Küçük Amal'ın Gaziantep'ten başlayan yolculuğu sürüyor. Küçük Amal'ın 2021 yılında Suriye-Türkiye sınırından başlayan yürüyüşü Yunanistan, İtalya, Fransa, İsviçre, Almanya, Belçika'nın ardından Birleşik Krallığa uzanacak ve 3 Kasım 2021'de İngiltere'nin Manchester kentinde son bulacak. Fransa'nın İngiltere'ye geçiş noktası olan Calais kampında ailelerinden ayrı düşmüş, refakatsiz, yerlerinden edilmiş yüzlerce çocuk mülteciyi temsil eden Küçük Amal, sekiz bin kilometreyi aşan yolculuğu boyunca "Bizi unutmayın" mesajını verecek.

Antropontolojinin Işığında Etik ya da Ahlak Felsefesi

Betül Çotuksöken, Notos Kitap, İstanbul, 2021, 328 sayfa.

Antropolojik nitelikli varlıkbilgisi, gerek etki-tepki bağlamı salt istemeye dayalı davranışıyla ve ilişkisiyle, gerekse de düşünmeye dayalı eylemiyle ve ilişkisiyle insanın dünyayı değiştirdiğini ileri sürüyor. “Felsefenin Gör Deddiği” ana başlığı altında yayımlanan ilk kitap *Antropontoloji ya da İnsan-Varlıkbilgisi*’nde, insanın bir varolan olarak ne ya da kim olduğu üzerinde duran Betül Çotuksöken, ikinci kitap *Antropontolojinin Işığında Etik ya da Ahlak Felsefesi*’nde, insanı varolan karşısında sergilediği “eylemleri” ve “ilişkileri” bağlamında ele alıyor.

Digital Transformation and Ethics

Peter G. Kirchschräger, Nomos, Baden/Germany, 2021, 537 sayfa.

İnsanların robotlaştırılması, robotların da insanlaştırılması çalışılan bir dönemde, Peter G. Kirchschräger’in bu yeni kitabı, zengin içeriği ve kavramları açıklığa kavuşturmasıyla, Etige farklı bir yaklaşıma –bugün egemen olan anlayıştan farklı bir yaklaşıma– şiddetle ihtiyaç olduğunu açıkça gösteriyor.

COVID-19 ve İnsan Haklarına Etkisi/ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadına Genel Bakış

Editörler: Biljana Braithwaite, Catharina Harby, Goran Miletic, çeviren: Av. Kasım Akbaş, The AIRE Centre, 2020, 409 sayfa.

AIRE Center ve Civil Rights Defenders tarafından hazırlanan el kitabı, *COVID-19 ve İnsan Haklarına Etkisi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadına Genel Bakış* başlığı ile Türkçeye çevrildi. Kitabın İngilizce PDF’ine şu linkten ulaşılabilir: <https://www.rolp-platform.org/wp-content/uploads/2020/10/covid-guide-eng.pdf>

Avrupa Düşüncesinin Serüveni Antikçağlardan Günümüze Batı Düşüncesi

Jacqueline Russ, çeviren: Özcan Doğan, Doğu-Batı Yayınları, İstanbul, 2021, 510 sayfa.

Avrupa nasıl Avrupalılaştı? Jacqueline Russ, Avrupa’yı ve Avrupalılığı yaratan düşüncelerin bir özetini sunduğu bu kitapta, Avrupa’nın soy kütüğünden hareketle, özellikle her yüzyılın taşıdığı kendine özgü atmosfer üzerinde durmaya çalışıyor. Pek tabii, zihinlerde yüzyılların belirli bir resmi canlanmazsa kavramlar da içi boş sözcüklere dönüşecektir. Yazar, bu kaygıdan hareketle Antikçağdan günümüze, Avrupa’da ve Avrupa bilincinde yaşanan gelişmeleri, ilerlemeleri, bunalımları, altüst oluşları ve yeniden doğuşları tasvir etmeye çalışıyor.

Lacan: Anti-Felsefe Seminerleri, 1994-1995

Alain Badiou, çeviren: Necmettin Kâmil Sevil, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2021, 224 sayfa.

Alain Badiou’nun, kendini filozof olarak tanıtmayı yadsımakla kalmayıp, psikanaliz söylemiyle felsefe söylemi arasına güçlü bir mesafe koymakta ayak direyen çağdaş anti-filozof Jacques Lacan’a adanmış *Lacan:*

Anti-Felsefe Seminerleri, psikanalizin gerçeği simgelese, topolojiyi cebire yeğleyen çalışmalarına odaklanıyor. Bu seminerler, bilgi ve hakikat arasındaki sorunu açıklamayı temel mesele haline getirmiştir. Anti-filozofun 70’li yıllardaki çalışmalarından hareketle, onun matematiğe kapalı, siyasetin deliğini tıkayan ve odağında aşkı barındıran felsefe anlayışını çözümlen bu sarsıcı inceleme, Lacancı anti-felsefenin özgül doğasına ve sınır hatlarına ışık tutarak, Lacan’ın anti-felsefesinden felsefeye kalan mirası araştırmaya koyuluyor.

Çoğu İnsan İyidir

Rutger Bregman, çeviren: Gül Özlen, Mundi Kitap, İstanbul, 2021, 456 sayfa.

Machiavelli’den Hobbes’a, Freud’dan Pinker’a herkes şuna inanıyor: İnsanlar kötüdür. *Çoğu İnsan İyidir*’de ise yeni bir sav var: İnsanların iyi olduğunu varsaymak hem gerçekçi hem de devrimci bir eylemdir. Bregman insanların cana yakınlığına ve özgeciliğine inanmanın farklı bir düşünce tarzının temelini atacağına, toplumda hakikî bir değişikliğe yol açabileceğini gösteriyor. Buna inanmanın da iyimserlik değil, gerçekçilik olduğunu söylüyor.

Kent Hukuku

Ruşen Keleş, Ayşegül Mengi, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2021, 277 sayfa.

Kent hukukundan söz edildiğinde, genellikle, imar uygulamaları ya da çevre konusunda karşılaşılan sorunlar akla gelir. Ancak bu konuları da kapsamak üzere daha çok, kent olarak tanımlanan, doğal ve yapay çevre öğelerinden oluşan mekânlara ve bu mekânlarda yaşayanlara ilişkin kuralların tümü kent hukukunun konusudur. Kenti, yönetim ve kenttaş boyutuyla ele alan *Kent Hukuku*’nun yazarları, kentli haklarının güvence altına alındığı, kent yönetimlerinin hukukun üstünlüğü ilkesiyle bağlı olduğu, kenttaşların edilgen değil, etkin yurttaşlar olarak kentlerine sahip çıktığı ideal bir duruma ulaşmanın önündeki engellerin neler olduğunu ortaya koymaya çalışıyor ve söz konusu sorunlardan herbiri için çözüm yolları öneriyor.

Yeni Despotizm

John Keane, çeviren: İsmail Ferhat Çekem, İletişim Yayınları, İstanbul, 2021, 309 sayfa.

John Keane, *Yeni Despotizm* isimli kitabında, günümüz rejimlerinin tahakküm biçimlerinin değiştiğini, var olan bu “yeni despotizmin” otoriterlik, totalitarizm, faşizm ve gönüllü kulluk gibi kavramlarla açıklanamayacağını altını çizerek, değişen tahakküm biçimleriyle birlikte, “mücadelenin” de değişmesi gerektiğine vurgu yapıyor. Keane, yeni despotizmin otoriterlik, totalitarizm, faşizm ve gönüllü kulluk gibi kavramlara sığmayan, “yediği şokların ardından hızla kendini toparlayabilecek kabiliyette bir hâkimiyet” türü olduğunu, bugün “demokrasi” sınıfında anılan rejimlere sızma kabiliyetiyle sahneyi kendiliğinden terk etmesinin de mümkün olmadığını hatırlatıyor.

Kayıp Adalet/Cezasızlık ve Korunan Failler

Derleyen: Gökçer Tahincioğlu, İletişim Yayınları, İstanbul, 2021, 207 sayfa.

Adaletin önündeki yapısal engellerden biri: cezasızlık kültürü. Suç işleyenlerin, özellikle devlet görevlisi olduklarında korunup kollanması; açılan, açılabilen davaların çeşitli engellemelerle veya zaman aşımına uğraması sağlanarak boşa çıkarılması. Bu kitap, Türkiye'nin yakın geçmişinden cezasızlık pratiğinin çarpıcı örneklerini göz önüne seriyor. Ama aynı zamanda, cezasızlık kültürüyle mücadelenin örnekleri bunlar. Hukukçular, insan hakları savunucuları, Hafıza Merkezi gibi cezasızlık pratiğine karşı bellek çalışması yürüten kuruluşlar bu ağır adaletsizliğin unutulmasına rıza göstermiyorlar. Bu derlemede, Lice Davası'ndan Hrant Dink davasına, 12 Eylül davasından Berkin Elvan davasına uzanan geniş bir alanda suç işleyenlerin nasıl korunup kollandıkları ve almaları gereken cezaları neden almadıkları sorgulanırken, aynı zamanda adaletsizliklerin bir daha yaşanmaması için verilen mücadeleye ortak olunuyor.

Geleceğin Tarihleri

Ada Lovelace, Tom Paine ve Paris Komünü Bize Dijital Teknoloji Hakkında Ne Öğretebilir?

Lizzie O'Shea, çeviren: Ayşecan Ay, Metis Yayınları, İstanbul, 2021, 344 sayfa.

Aynı zamanda çok iyi bir yazar olan hukukçu Lizzie O'Shea'ye göre, teknolojiyi anlamamızın anahtarı gelecekte değil geçmişte. *Geleceğin Tarihleri* bunu savunuyor ve bizi dijital çağın pratik ve devrimci olanaklarını keşfetmeye davet ediyor: İnternet bugün teknoloji devleri tarafından hangi amaçlarla kullanılıyor? Sanal âlemin bizi gözetlemesi, hakkımızda veri toplaması ve bu verilerle yalnızca pazarlamacılığın değil, devletlerin denetim tekniklerinin de geliştirilmesi karşısında ne yapabiliriz? Daha da önemlisi, sürekli gelişen dijital teknolojiyi kamu yararına kullanmak mümkün mü? Nasıl?

Emanet Emek/Göç Yollarında Kadınlar

Gülşay Toksöz, Dipnot Yayınları, Ankara, 2021, 208 sayfa.

Kadınların işgücü piyasasındaki konumlarını belirleyen şey, geldikleri ve buldukları ülkelerin ekonomik, siyasal ve sosyal-kültürel yapıları, bir diğer deyişle kapitalist ve ataerkil toplum yapılarıdır. Gülşay Toksöz bu kitabında, söz konusu etkileşimleri göz önünde tutarak göçmen kadınların işgücü piyasasındaki durumlarını değerlendiriyor. Kapitalist sistem içinde yaşanan değişimlere ve Batı Avrupa ülkelerindeki sosyo-demografik değişimlere bağlı olarak ortaya çıkan işgücü talebini ve göçmen kadınların bu ülkelerin işgücü piyasalarındaki konumlarını, kadınların çalışma yaşamı deneyimlerini, çalışma ve yaşam koşullarını iyileştirme mücadelelerini, kısaca kadınların güçlenme süreçlerini inceleyen yazar, göçün hem yapısal nedenlerine hem de bireylerin kararlarına dayanan çok boyutlu yapısına kadınların mücadelesini merkeze alan bir yaklaşımla ışık tutuyor.

Ortadoğu ve Modern Dünyanın İnşası

Cyrus Schayegh, çeviren: Gül Atmaca, İletişim Yayınları, İstanbul, 2021, 400 sayfa.

Günümüzde Suriye, Ürdün, Lübnan, İsrail ve Filistin'in yer aldığı bölgenin 20. yüzyılın başında yaşadığı büyük dönüşümü anlatan Cyrus Schayegh, bir yandan

da Osmanlı'nın yıkılması sonrası bölgede oluşan bu ulus devletlerin hem bölgeyi hem de birbirlerini nasıl etkilediklerini tüm boyutlarıyla yansıtıyor. Bölgenin geçmişine uzanarak coğrafyaya farkını katan kentlere odaklanıyor önce. Bu kentlerin arasındaki iktisadî, sosyal ve siyasî bağları, bu bağları etkileyen faktörleri, sömürge devletlerin etkisini ve Osmanlı sonrası oluşan ulus-devletlerin bölgede yarattığı değişiklikleri birbirleriyle etkileşimi çerçevesine yerleştiriyor.

Bilginin Sarsılmazlığı

Lucius Annaeus Seneca, çeviren: Elif Burcu Özkan, Doğu-Batı Yayınları, İstanbul, 2021, 67 sayfa.

Lucius Annaeus Seneca, Stoa felsefesine ilgi duyan, ancak bazı tereddütleri bulunan yakını Serenus'a itihafen yazdığı bu diyalogunda kimi zaman ona, kimi zaman da hem ona hem de tüm insanlığa yönelik öğütlerde bulunuyor. Diyalogda genel olarak Stoa felsefesi ışığında bilgelik, kader, talih ve özgürlük kavramlarını ele alıyor ve bilge bir kişinin kendisine yapılan haksızlık ve hakaret gibi saldırılarda nasıl bir tavır takındığını, gene Stoa felsefesinin öngördüğü şekliyle onlardan etkilenmeden nasıl yaşayabildiğini ayrıntılı bir şekilde anlatıyor.

İnsan Türleriyle Yakın Temas

Bir Paleoantropoloğun Evrim Halindeki İnsana Dair İncelemeleri

Sang-Hee Lee, Shin-Young Yoon, çeviren: Gürol Koca, Metis Yayınları, 2021, 280 sayfa.

Tarihin herhangi bir döneminde "yamyam" insan toplulukları var mıydı? Tekeşlilik ve babalık nasıl doğdu? İnsanın ayırt edici özelliği olan büyük beyin ve iki ayak üstünde yürüme bize nelere mal oldu? Ete olan düşkünlüğümüz nasıl ortaya çıktı? Farklı bölgelerdeki insanların ten renkleri neden ve nasıl farklılaştı? Uzun ömürlü büyükanne insan toplumuna neler kattı? Neandertallerle aramızda nasıl bir ilişki vardı? Medeniyetin gelişmesiyle birlikte tıp ve teknolojiadaki ilerlemeler evrim sürecimizi nasıl etkiledi? Koreli paleoantropolog Sang-Hee Lee, okurla sohbet havasında kaleme aldığı yazılardan oluşan bu kitapta insanın evrimine ilgili kilit sorulara aydınlatıcı cevaplar sunuyor.

Saflık ve Tehlike

Kirlilik ve Tabu Kavramlarının Bir Çözümlemesi

Mary Douglas, çeviren: Emine Ayhan, Metis Yayınları, İstanbul, 2021, 232 sayfa.

Antropolog Mary Douglas, klasik eseri *Saflık ve Tehlike*'de yetkin bir örneğini verdiği metodolojisinin en önemli yanı, "ilkel" denen kültürleri ve kendi kültürünü anlamak için ayrı ayrı analiz yöntemleri kullanmayı, o kültürleri "ötekileştirmeyi" reddetmesidir. Önsözde "Bu kitap antropolojinin 1940'lı ve 50'li yıllarda ırkçılığa açtığı savaşa indirdiği, gecikmiş bir darbedir" der Douglas. Belki gecikmiş, ama kesinlikle ölümcül bir darbedir bu. Sömürgeci antropoloji geleneğinin, kendi kültürünü rasyonel ve üstün, diğer kültürleri de içerdikleri "tuhaf" inançlar ve ritüellerden dolayı irrasyonel, çocuk ya da nevroitik görme tavrını entelektüel olarak savunmak bu kitapla birlikte imkânsız hale geliyor.

İNSAN HAKLARI ve FELSEFE ile İLGİLİ YAYINLAR

- **Ortaçağ Batı Uygarlığı**
Jacques Le Goff, çevirenler: Hanife Güven, Uğur Güven, Doğu-Batı Yayınları, İstanbul, 454 sayfa.
- **Aydınlanma ve Devrim**
Paschalis M. Kitromilides, çeviren: Sinem Güldal, Alfa Yayıncılık, İstanbul, 2021, 520 sayfa.
- **Ekopraksisin Ontolojisi: Spinoza ve Marx**
Sevinç Türkmen, İthaki Yayınları, İstanbul, 2021, 360 sayfa.
- **Nazar/Başkası Nasıl Görür?**
Özgür Taburoğlu, Doğu-Batı Yayınları, İstanbul, 2021, 326 sayfa.
- **On İki Caesar'ın Yaşamı**
Gaius Suetonius Tranquillus, çevirenler: Gül Özakürk, Ü. Fafo Telatar, Doğu-Batı Yayınları, İstanbul, 484 sayfa.
- **Hoşgörü Üzerine/Ruh Dinginliği Üzerine**
Lucius Annaeus Seneca, çeviren: Bedia Demiriş, Doğu-Batı Yayınları, 2021, 122 sayfa.
- **Jacques Lacan: Feminist Bir Giriş**
Elizabeth Grosz, çeviren: Özde Çakmak, Otonom Yayıncılık, 320 sayfa.
- **Lacancı Psikanaliz ve Karakter Çözümleme**
Mutluhan İzmir, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2021, 380 sayfa.
- **Kentleşme Politikası**
Ruşen Keleş, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2021, 751 sayfa.
- **Çılgın Projelerin Ötesinde/ TOKİ, Devlet ve Sermaye**
Havva Ezgi Doğru, İletişim Yayınları, İstanbul,

2021, 232 sayfa.

- **Yakın Dönem Türk Basın Tarihi**
Hıfzı Topuz, Recep Yaşar, NotaBene Yayınları, İstanbul, 2021, 432 sayfa.
- **Türkiye'de Gazetecilik/Genel Yayın Yönetmenleri Üzerinden Tarihsel Bir İzdüşüm-Yaşananlar, Tanıklıklar, Hatıralar**
Prof. Dr. Barış Bulunmaz, Dr. Birsen Çetin, Der Yayınları, İstanbul, 2021, 430 sayfa.
- **Yaralı Hafıza/Kayıpları ve Kıyımları Hatırlamak**
Derleyen: Gökçer Tahincioğlu, İletişim Yayınları, İstanbul, 2021, 192 sayfa.
- **Kadınlık Durumu**
Juliet Mitchell, çevirenler: Feraye Tınç, Gülnur Acar Savran, Günseli İnal, Şirin Tekeli, Şule Torun, Yaprak Zihnioğlu, Dipnot Yayınları, Ankara, 2021, 250 sayfa.
- **Başka Türü Yaşamak**
Corinne Lepage, çevirenler: Ruşen Keleş, Can Umut Çiner, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2021, 149 sayfa.
- **Tarihin Hakikatleri**
Ferdan Ergut, İletişim Yayınları, İstanbul, 2021, 407 sayfa.
- **Ucubeler/İnsan ve İnsan Olmayan Üzerine Denemeler**
Rebecca Tamás, çevirenler: Bilge Tanrısever, Ece Durmuş, Melis İnan, Otonom Yayıncılık, 2021, İstanbul, 96 sayfa.
- **Dostluk/Felsefi, Politik ve Toplumsal Tezahürler**
Mustafa Demirtaş, Otonom Yayıncılık, İstanbul, 2021, 128 sayfa.
- **Tekanlılık**
Derleyenler: Ece Durmuş, Cengiz Baysoy, Otonom Yayıncılık, 2021, 296 sayfa.

T.C. MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
İNSAN HAKLARI ARAŞTIRMA ve UYGULAMA MERKEZİ
ve
UNESCO FELSEFE ve İNSAN HAKLARI KÜRSÜSÜ BÜLTENİ

Sahibi: T.C. Maltepe Üniversitesi adına Şahin Karasar

Yayın Yönetmeni: İoanna Kuçuradi

Yayın Yönetmeni Yardımcısı: Elif N. Hamidi

Yayın Kurulu: Bergen Coşkun Özüaydın, Betül Çotuksöken, Sevgi İyi,

Neşe Şahin Taşgın, Hülya Şimge, Muttalip Özcan, Gülriz Uygur

Yazışma Adresi: Marmara Eğitim Köyü, 34857 Maltepe/İSTANBUL

Tel: 0216 626 11 34 **Faks:** 0216 626 11 25

Baskı:

Tel: 0216 470 44 70

Sertifika No: 45604

ISSN: 2587 - 148X

Yayın hakkı saklıdır